



snad mne proň v tom nic nedotknú;  
neb sem před ním tako malý  
jakž přede lvem zvěř ustalý 30  
a před sluncem voščěná sviečka,  
neb před mořem mělká řiečka.  
Však sem to z mladosti slýchal,  
jehož sem se vždy ustýchal:  
tu mysl mají mnozí lidé, 35  
že tak brzo zle posúdie

-----

V tom řiedko vynde z příslovie:  
jedni proto nepochválé,  
že majúc smysla u mále,  
nerozumějíc skládanie, 40  
cuzie slova brzo vzhanie;  
druzí také, jež nepřejí,  
ti se snad světle nevsmějí,  
vóbec mých slov snad pochválé,  
a jakž odstúpie dále, 45  
což najhoršieho vědie,  
o mých sloviech propovědie;  
ti přezen mají na vezřění,  
a srdce vždy zloby miení;  
obličej mají pokojný, 50  
a myslce vždy žádá vojny.  
To se vše bez diva děje:  
ktož kak umie, ten tak pěje.  
Krt v dobrých lukách rád ryje,  
vlk na ovce rád vždy vyje, 55  
též závistivý z zloby tyje.  
Avšak, ač v čem moje slova  
zblúdie, přiezen jest vždy hotova,  
což by sprostného viděla,  
by to svým pláštěm zastřěla. 60  
Proto, ktož chce, ten pochválí,  
nepřietel - ten se oddáli!  
Jáz na ty jistě nechci dbáti,  
chci zěvně věděti dáti  
těm všem, kteříž po čsti stojie, 65  
a nečstných se nič nebojě,  
o králi, čsti seho světa,  
ježto v ty časy osvěta.

### *O RODIČÍCH ALEXANDROVÝCH*

Král Filip byl v zemi řecký  
muž slovutný ve čsti svěcký; 70  
po svém právu míše ženu,  
v zboží, ve čsti porozenú;  
Olympias - tak slovieše -

ovšem divné krásy bieše.  
 Daru má ot Boha mnoho, 75  
 kedyž čstnú ženu daří koho;  
 ktoráž z založenie kázní, 158<sup>aβ</sup>  
 téj netřeba časté bázni.  
 Ustalý rád pitie sáhá,  
 zeschlým lúkám časna vláha, 80  
 čstná žena muži přědráha.  
 Po všě časy toho krále,  
 jež pokojní lidé chválé,  
 řěčská země v mířě stáše,  
 nepřátel sě nic nebáše. 85  
 Tehdy přijide čstná hodina,  
 králová porodi syna,  
 Alexander vzděchu jemu.

By syn vhod králevi čstnému;  
 nebo by juž na téj době, 90  
 jakož mu třeba po sobě  
 bieše ostaviti hlavu  
 svéj dědině na opravu.  
 Tehdy i po malém časě  
 králi zlá příhoda sta sě, 95  
 po niž upade v osidlo.  
 Posla ženu v jiné bydlo,  
 a ten, jenž ji provodieše,  
 Pazuoniáš - tak slovieše -  
 vzem sobě protivnú radu, 100  
 zavřě sě s ní na svém hradu.  
 Kto sě móže toho stříeci,  
 komuž porúčé své věci?  
 Nenieť nic tak protivného,  
 jakž nepřiezen člověka svého; 105  
 neb má o to potaz snadný,  
 ktož jest v kterém domu vнадný,  
 ten móž, kedyž chce, býti zrádný.  
 By král v smutce i v žalosti,  
 pyče poručené čstnosti, 110  
 až sě své rady doloži,  
 přěd tiem sě hradem položi.  
 Krátký čas toho vynide,  
 až král Filip s světa snide:  
 zradú to nepřietel doby, 115  
 s málem lidí krále pobi.  
 Ach, člověče, kak si křivý,  
 kak jsi svéj hospodě lstivý!  
 Jehož ti čest vzdána všaká,  
 jenž ot tebe viery čeká, 120  
 toho hlavy tvój meč láká!

Kněz Alexander v tu dobu  
 spade v velikú sirobu.  
 Otčíka juž nejmějše,  
 matky také nevidieše; 125  
 jedno mieše mistra svého  
 največého světa seho, 158<sup>ba</sup>  
 jemuž jej byl král poručil,  
 by jej čsti, múdrosti učil.  
 Mějše v sobě smysl mladý, 130  
 neumě sobě dáti rady.  
 Nepřietelé všidy vstachu,  
 svoji o něm nepodbachu.  
 Tak sě země zhubi všěcka,  
 jež prvé bieše plnečka. 135  
 Neby dosti ot bližných hoře,  
 až i s oné strany moře  
 král Darius lidí vysla,  
 jiže tu zemi bez čísla  
 zbavichu každého dobra. 140  
 Ktož co može, ten to pobra  
 koňmi, skotem, zbožím, rúchem,  
 jehož kto neslýchal sluchem,  
 jakž, což cizí nepojechu,  
 to vše po nich svoji vžechu. 145  
 Kdažto bude v zlém poběda,  
 nenie kto co pověda,  
 jedno každý: „Hoře, běda!“

HIC SOLUEBATUR TRIBUTUM CESARI  
*JAK SE PLATILA DAŇ CÍSAŘI*

Již země v porobě stáše  
 a za moře dan dáváše; 150  
 neb ten bieše ještě dietě,  
 v jehož jie státi osvětě,  
 nevěda, co zdieti sobě  
 v téj strasti, v téj porobě.  
 Tak vždy bývá v takú dobu: 155  
 když hlava vstóně mdlobú,  
 údi sotně vládnú sobú.  
 Těch let země velmi zhynu,  
 až kniežecie mladost minu  
 a smysla viece přistúpi. 160  
 Kdaž z dětiných let vystúpi,  
 urozomě dobře tomu,  
 ž' zlo v porobě býti komu.  
 Snad možěše tak již jmieti  
 druhé léto po desěti; 165  
 uzřě, že země porobena,  
 všeho dobrého zbavena,

poče k sobě sám mluviti,  
řka: „Ach, kda jest tomu býti,  
jakž bych já svůj kón okročil, 170  
svého vraha krvi utočil  
silnú ranú mého meče -  
tepruv byl bych tu bez péče -  
toho, jenž mi otce pobil  
i jenž mú zemi porobil. 175  
„Jsi Neptalabovo plémě! 158<sup>bβ</sup>  
mniece viac tak, nezvolé mě  
králem pro takú nezrodu.  
Bóh mi nedaj tu nehodu  
déle o sobě slyšeti, 180  
raděj bych chtěl umřieti!“

To mluvieše, hrozně lkaje,  
na svú žalost spomínaje,  
jakžto lvový štětec právě,  
jenž ještě nenie na stavě 185  
a jenž ještě netvrd v nohy,  
ni mu došel zúbek mnohý,  
uzře někde stádo volóv,  
však pochce k nim s hory dolóv;  
nemoha té moci jmieti, 190  
stana i počne tam chtieti;  
což neskoná, na něž miení,  
však to pokáže v svém chtění.  
Tehdy mistr, slyšav řeč takú,  
vida v něm moc nejednakú: 195  
„Vizi,“ vece, „mój kněžiče,  
že již dosti znáš čsti líce;  
dobrého jsi založení,  
nic ti tak silného nenie,  
by toho nemohl dosieci, 200  
ač budeš mé rady stříeci.

HIC DOCET MAGISTER ALEXANDRUM  
ARISTOTELES DÁVÁ RADY ALEXANDROVI

Poslúchaj mne tuto sada,  
tot' jest moje prvnie rada:

Jměj dvór svój po kněský vнадě,  
své šlechtice jměj v své radě; 205  
chovaj se obojetníkóv,  
hospodnie čsti proradníkóv!  
Ti toho jsú obyčeje:  
oko se jich veždy směje,  
jazyk jmají vniž meč v sobě, 210  
jenž seče straně na obě.

Z chlapieho řada nikoli  
 i jednoho v čest nevoli;  
 nebo chlap, když jest povýšen,  
 nesnadně bude utišen: 215  
 zlé kolo najviece skřípá,  
 malý had najviece sípá  
 a chlápě najviece chlípá.  
 Aspis slove hádek jeden,  
 ten jest tak velmi nezbeden, 220  
 jakž nedbá i jedněch kúzel,  
 hlavu stáhne jako uzal;  
 když kto kúzly kce jej jieti,  
 nemóže ničse prospěti; 159<sup>aa</sup>  
 jedno ucho k zemi stulí 225  
 a druhé chvostem zatulí.  
 A takéž chlap, když bude vyší,  
 dobře slyšě, však neslyší.  
 Kteříž potok voden bude,  
 ten sě vždy viece zabude 230  
 než která hluboká řeka,  
 ježto široce vytieká.  
 Takéž chlap, když obohatie,  
 když sedí, daní neplatě,  
 dobře znav, však nepozná tě. 235  
 Avšak ktož jmá dobré nrawy,  
 ktoliž jest své viery pravý,  
 nebo ač i pokolenie  
 některý zbožného nenie,  
 však jsú dóstojni čstnosti, 240  
 když dbajú o múdrosti:  
 neb najvěčšie šlechta tu je,  
 kdež smysl nrawy okrašlije.  
 Šlechetný šcep bývá z pláni,  
 když sě starý peň oplaní: 245  
 tak z chuzších bývají páni.  
 Když zbožie neb smysla nenie,  
 v šlechtě bude porušenje.

A pakli sě kdy to udá  
 vztazovati tobě súda, 250  
 pro dar nepřěvracuj práva,  
 jakž juž pohřiechu sě stává.  
 Kterúž stranu peniez súdí,  
 druhá sě na prázdno trudí,  
 nejeden sě tiem oblúdí. 255  
 Buď lehek proti chudému,  
 protiven buď protivnému:  
 nenieť nikde tako tuhý,  
 chceš-li, budeš jemu druhý.

Před zástupem první bývaj, 260  
 svých se lidí nepokřývaj;  
 a když tě tu uzříe tvoji,  
 tu rád každý tobě sstojí.  
 Když pastýř před vlkem srší,  
 toho se stádo rozprší, 265  
 ten jest nehoden své vrší.

Potom, můj kněziče, věz to:  
 ač kde dobudeš město,  
 dobytek, poklad vybera,  
 všechny svoje lidi sbera, 270  
 otplacijž každému míle  
 podlé skutkóv, úsilé.  
 Juž v službě nynie otplátka,  
 že hospodnie milost vrátka, 159<sup>aβ</sup>  
 zle se brž než dobře zračí; 275  
 jak se z mračna nebe zmračí,  
 tak se hospoda rozpácí.  
 Snad jsi chud, že nej máš dáti?  
 Uč se v tom rady chovati:  
 když dobudeš, tehdy dávaj, 280  
 a když nej máš, oběcévaj.  
 Lékař vždy jmá čáku k sěči,  
 pták rád slyší, kdežto skřěčí,  
 sluha věří slibný řeči.

To ti naposled povědě, 285  
 jenž k tvé čsti nejlepší vědě:  
 v rozkoši se neobložij,  
 u panosti neumnožij;  
 ač se v tom dvěm neostřěžeš,  
 sám se tiem najviece sviežeš. 290  
 Plodu nedá moklé pole,  
 a čest i v rozkoši vóle  
 neseď na jednom stole.

Juž ti všicku radu kráci,  
 v jedno slovo se navráci: 295  
 milosrden buď k nevinnému,  
 najviece k člověku svému.  
 Chovajž tvrdě moje slova,  
 budeť služba vždy hotova  
 a ve cti vždy obnova.“ 300

HIC CONSENTIT MAGISTRO ALEXANDER  
 ALEXANDER RÁD SOUHLASÍ S RADAMI SVÉHO UČITELE

On tu radu přijíjí míle,

vstúpi srdce ke vší síle;  
 neb jakož tu s mistrem stáše,  
 tako se mu jistě zdáše,  
 že nenie v světě jedna strana, 305  
 by mu nebyla poddána;  
 nebo obrové srdce jmějěše,  
 kakž koli dět'átko bieše.  
 Trn se z mladu ostřě pučí,  
 sám se vnaší štěnc rúčí, 310  
 šlechta se vždy ke cti lučí.

HIC REX ALEXANDER CORONATUR  
*ALEXANDER, KORUNOVÁN NA KRÁLE, PŘIPRAVUJE SE NA VOJNU*

Jest Korintus město dávné,  
 vší ve čsti velmi úpravné,  
 k řecký zemi jako hlava,  
 že se v něm děje poprava. 315  
 Jakož svědčí Písmo svaté,  
 bylo to město proklaté;  
 ale svatý Pavel potom  
 pojml mnoho truda o tom,  
 jakž tu kacérstvo zatratil, 320  
 po Božě lidi obrátil.  
 Tehdy Alexander kniežě  
 s svým se rytierstvem potieže, 159<sup>ba</sup>  
 osypati se tu káza,  
 ve vše královstvo se vváza. 325  
 A když jeho osypachu,  
 všickni okolo něho stáchu,  
 ale všakoti najblíže  
 požité rytierstvo, jize  
 vší zemskú věc upravichu, 330  
 a již jeho rada biechu.  
 Ti bydlěchu u pokojí,  
 že se již nehodiechu k bojí.  
 Bě obyčej časa toho,  
 jakože uzřěchu koho, 335  
 jenž byl dobrý v svéj mladosti,  
 a jakž došel starosti,  
 dáno mu zbožie toliko,  
 do smrti třeba koliko.  
 Juž málo za peniez zlata, 340  
 neb na kohož spadne stráta:  
 „Zavři před ním,“ dějí, „vrata!“  
 Po těch stáchu málem dále  
 v stranu podlé svého krále  
 jinošě, rytierstvo mladé, 345  
 jimiž ještě mladost vlade;



ti, což neučinie múdrostí,  
to oblepšie svú rychlostí.

Avšak před starými těmi  
i také mladšími všemi 350

Aristotiles sedieše,  
jenž tehdy králév mistr bieše,  
svého mistrovstva užívajě,  
břěčtanový věnec majě.

Ten jmějěše na to znamenie, 355

že po něm věčšieho nenie:  
jakž sě břěčtan vždy zelená,  
tak ho múdrost povýšená  
nebude viec polepšena.

Tehdy král mezi nimi stojě, 360

vezřěv na rytierstvo svoje,  
nesnad bych mohl vylíčiti,  
jakž tiem poče vesel býti,  
tak šlechetné lidi jmaje.

Stáše, všie péče nejmaje; 365

neb ač by byl tak pokojen,  
by nedbal i jedněch vojen,  
avšak také lidi jmieše,  
pro něž drz býti musieše.

V ten čas tací dni biechu, 370

v nichž všě osenie ktviechu:

žito, víno, dřievie, tráva,  
každé podlé svého práva. 159<sup>bβ</sup>

Alexander časa toho  
sebra lidí ovšem mnoho, 375

a když sě na vojnu vybra,  
všech lidí pět tisíc sebra.

Jedné biechu všitci vóle,  
jakž, kdy vyndú na pole,  
dobřě by za to přísáhl, 380  
že bratrův zástup vytáhl.

A jakž jej rada nauči,  
zástupy lepším poruči,  
tak, jenž zástup oprávieše,  
z těch ze všěch jeden nebieše, 385

by nebyl stár let pětidcát  
nebo najviece šestidcát.

Jakož jich starosty biechu,  
když k boji pojediechu,  
by kto tehdy patřil na ně, 390

zajisté přísáhl by za ně:  
ne rytierskú jsú postavú,  
ale vši kněžskú úpravú.

K tomu kei pověděti:

jmějieše tisícov třidceti, 395  
a to vše pěšieho lida,  
jež nehledáchu klida.  
Každý těch oružie jmiechu,  
hráli, meč, puklěř nesiechu,  
a železný klobúk k tomu, 400  
hlavy střěha jako v domu,  
kabát tvrdý nebo pláty,  
mnohý pro ty došel ztráty.

HIC ALEXANDER SURGIT AD EXPEDITIONEM  
*JAK ALEXANDER VYTÁHL PROTI ATHÉNÁM*

V ten den, Alexander když  
na vojnu se s mocí zdviže, 405  
vše se řecká země vzhrozi;  
avšak jedno se ohrozi  
město, chtě se mu přiečiti,  
svú hrdostí vz něho býti.  
Aténe se to vzýváše, 410  
v velikéj se moci znáše  
v lidech, v pokladiach, v tvrdosti  
i ve všiej velikéj čstnosti.  
Alexander když ty řeči  
vzvědě, že mu se město přičí, 415  
ni se s kým o to potáza,  
inhed v tom místě rozkáza,  
aby se hotovi jměli,  
jakž by náhle k městu jeli.  
Ne tak brzo král rozkáza, 420  
až se voj před městem skáza.  
Snadno k tomu ponúceti,  
ktož co sám bude chtieti,  
ač i s škodú, však tam jěti.  
Voj se poče hotovati 425 160<sup>aa</sup>  
a chtě města dobývati.  
Tu spade strach lidi na vše;  
stařějši se potázavše  
řechu: „Dostúpím všie škody,  
nepřímem-li své hospody. 430  
Úsilno se vz vodu bráti  
a se ostnovi spierati,  
najviec vz hospodu státi.“  
Protož tu radu vzemše,  
krále s milostí přijemše, 435  
dobychu věčné tvrdosti,  
by neopáčil jich hrdosti.

DE JURAMENTO FACTO AB ALEXANDRO PRO NUNCIIS INTERFECTIS  
*JAK ALEXANDER PŘÍSAHAL POMSTU THÉBÁM ZA VRAŽDU SVÝCH POSLŮ*

Když se s tím městem umíří,  
 posla ottad posly čtyři  
 k městu, jemuž Téba diechu, 440  
 jež také vz něho biechu,  
 aby jej míle přijeli,  
 nebo mu odpověděli.

Viz, kak byl to lid nesmierný  
 a svý hospodě nevěrný, 445  
 jež posly svého krále,  
 nepomeškavše nemále,  
 kázachu živý zahřiesti,  
 nedavše poselstva snésti.  
 Krále řeč dojide taká, 450  
 těch poslův rodina vzplaka.  
 Vece král: „Bóh sešli ránu  
 na mě, ač toho zapomanu!“  
 V téj řeči nic neumnoži,  
 před tím městem se položi, 455  
 káza se všem hotovati  
 a chtě města dobývati.

To město by v taký myslí,  
 brániti se jmu pomyslí;  
 a když k šturmu potekú, 460  
 u městě se všickni lekú,  
 a náviece pro ten skutek,  
 z něhož král jmieše smutek;  
 bychu všichni bez nádejě,  
 že se jim všecko hoře děje. 465  
 Tu se v tu dobu šturm poče,  
 již ze všech stran tváři tocie,  
 pod nimiž pěščém státi,  
 jimž zed bylo podebrati.  
 Nepřietele všidy ostúpi; 470  
 ktož se kde na zdi vykupi,  
 ot toho pak střělci biechu,  
 jakž vyzřieti nedadiechu.  
 By křik u městě veliký,  
 poddal by se rád všeliký, 475  
 ale toho časa nenie,  
 by o to měli pomluvenie:  
 neb když v čem bude povada,  
 ani potaz, ani rada, 160<sup>aß</sup>  
 nenie kto čáky přidada. 480  
 Za malečko pomeškachu,  
 až zed všidy podebrachu;  
 tak biechu strachu poddáni,  
 přemohú jě bez všie brani.

By prostrana všudy cesta, 485  
 ktož kady chtě, jde do města;  
 a kdež kto koho potká,  
 tu nejma před ním životka.  
 Všem bě strachy srdce znylo,  
 rádo by se dietě skrylo; 490  
 a kdež kto kam přiběhne,  
 tu nepřitele dosiehne.  
 Tehdy město zažhú všidy;  
 nepřítel stá zde onudy:  
 a ktož kde z ohně uteče, 495  
 ten obak upadne v meče;  
 a ktož se mečov ukradne,  
 ten všelik v oheň upadne.  
 Povědě ti všecko sprosta:  
 jeden člověk živ neosta; 500  
 neb jakož zděli běchu,  
 takúž otplatu vzěchu.  
 Zloba zlým se vždy obrátí,  
 dobré se dobrým vždy otplatí,  
 a ktož zle miení, ten vždy stratí. 505

#### *JAK SE ALEXANDER CHYSTAL NA VÝPRAVU ZA MOŘE*

Po rušení toho města,  
 když vše bezpokojé přesta,  
 jakož juž nikte nebieše,  
 jenž proti jmu býti smieše,  
 pomeškav rok velmi malý, 510  
 káza, by se hotovali,  
 a chtě se za moře brátí,  
 netolik s tím bojevati,  
 jenž jeho zemi ochudil,  
 ale tak se bieše vzbudil, 515  
 všem králém vzdávajě přietu,  
 a což kniežat na všem světu.  
 Zatiem sebra všě své voje  
 i všeliké lidi svoje;  
 a kteříž kak nedospěli 520  
 nebo k vojně neuměli,  
 těm poručí města, hrady  
 v svéj zemi zde i onady.

V tu dobu bě juž dospělo  
 o korábiech všecko dielo, 525  
 jakož, což třeba stravy  
 i všeliké úpravy,  
 to vše při morském by břěze,  
 v korábiech na kotvách věze.  
 Král káza kotvy vynieti 530

a větrníky všě rozpieti.  
 Vztrže se vietr ovšem časný 160<sup>ba</sup>  
 i by ten den velmi jasný.  
 A když pojídú korábi,  
 nejeden svú mysl oslabi, 535  
 jenž pro kořist rád jel z domu;  
 by bylo lze opět tomu  
 doma býti u svých dietek,  
 přijal by to za sen svietek.  
 A třeba jim bieše toho, 540  
 že, kakž jich bě velmi mnoho,  
 ze sta jeden se nevrátil,  
 a to každý život ztratil.  
 Neb zajisté když ot břěhu  
 v šíři korábi potahú, 545  
 zprostřechu hlas až pod zoře,  
 snad na své budoucé hoře.  
 Člověk vždy na vše sěhne,  
 dobrého spieše poběhne,  
 ve zlém jsa, pak sě nehne. 550  
 Každý, jakož ti sem pravil,  
 rád by sě té ceste zbavil  
 pro své dietky i rodinu.  
 Jediný král v tu hodinu  
 tam sě přič obrátil bieše, 555  
 jakž o tom všem nedbajieše,  
 kromě jedna žádost jeho:  
 poznati nepřieteľa svého.

HIC TRANSFRETAT MARE ALEXANDER  
*JAK SE ALEXANDER PLAVIL PO MOŘI SMĚREM K ASII*

Juž běchu pominuli  
 ottad, jakož na moře vzplynuli, 560  
 časi jednoho měsiece  
 nebo k tomu málem viece,  
 až ten, jenž koráb oprávie,  
 sběže, tu řeč králi pravě,  
 že již achské země znáti, 565  
 tu, kdež bylo jim přistati.  
 By králova radost velé,  
 spade u voj to veselé,  
 až vypraviti nemohu,  
 kakú vzdachu chválu Bohu. 570  
 Tehdyž král v koráby vesla,  
 káza všem přijéti vesla;  
 což hnáti vietr nemožěše,  
 vesly dopomoci chtieše.  
 Ne tak brzo vesl dosěhú, 575  
 až běchu bliz při břěhu;

by ot břeha pláně taká,  
 jakž by mohl dovrci s praka.  
 Král se v svéj radosti vzchopě,  
 vzchytí podlé sebe kopie, 580  
 mocí takého vítěze  
 vrže, až ustrnu v březě.  
 V tu dobu stachu na měle  
 dvě stě korábóv dospěle, 160<sup>bβ</sup>  
 jež vši naplnění hojně, 585  
 což která potřeba vojně.  
 Tu se na břeh položichu,  
 stanoviště svá rozbichu,  
 pokrmiece dosti sebe;  
 a jakž se omračí nebe, 590  
 sotně mohú dočekati,  
 kdy by bylo léci spáti.  
 Tak běchu trudem hynulí,  
 že biechu dlúho u moři pluli;  
 nebo když člověk ustane 595  
 a postáti se dostane,  
 dětí ni domu spomene.

HIC NOMINAT TERRAS  
 POPISUJE SE ASIE A JEJÍ BOHATSTVÍ

Třetie sieho světa strana  
 Azia jest jmenována.  
 Tu stranu ot slunce vzhoda 600  
 Okceána moře voda  
 i, otňadže vzhodí zoře,  
 obteče Polednie moře.  
 Ot nás ji dělí hluboká  
 Prosřednieho moře stoka, 605  
 toho moře, po němž plovú  
 pútníci k Božému hrobu.  
 Ot pólnoci ji zatieká  
 Tanajs, slovutnějšie řeka,  
 i jenž Meotides slove, 610  
 ta ji také i oplove.  
 To nám lidé vyznávají,  
 jiže v tý straně bývají.  
 Sú v ní vlasti nejednaké,  
 v nichž jest bohatstvo všaké: 615  
 dvakrát léta kvú osenie,  
 jehož v těchto zemiech nenie;  
 nic se v nich nedostává,  
 jímž živa člověčé hlava.  
 Což kamenie výborného 620  
 nebo zlata přědrahého,  
 jež moře neb země plodí,

to vsecko ottad prichodí;  
 ryzie zlato z Arabie,  
 drahé kamenie z Indie. 625  
 Vše sám sobě člověk draží,  
 sám sa nade vše zlato draží,  
 však pro ně čest, duši váží.

To mi také z Písma známo,  
 jež bylo v téj straně tamo 630  
 Babylón, město veliké,  
 v němž bě bohatstvo všeliké.  
 Tu se kdás obři sebrali, 161<sup>aa</sup>  
 když sú se potopy báli,  
 věži činiti počechu, 635  
 na nížto bydliti chtiechu,  
 ač by se kdy Bóh rozhněval,  
 i poslal na svět dřevní přieval,  
 jakož to jest byl učinil,  
 když proti jmu byl lid zavínil. 640  
 Tu nikomu neotpustil -  
 neb vešken svět byl opustil -  
 kromě Noe jediného  
 a k tomu třem synóm jeho;  
 i také jich čtyři ženy, 645  
 ty jsú potopy zbaveny.  
 Těch obróv myšlenie divné  
 Bohu by velmi protivné;  
 o to se snadno potáza,  
 všem se jim rozjíti káza, 650  
 dav každému hlahol jiný.  
 To se sta v tu hodinu,  
 jež prvé řeč jednu jmiechu,  
 druh druhu nerozumiechu.  
 Dva a sedmdesát jich bylo, 655  
 tolikéž řečí přibylo.  
 Protož Babylón slove  
 proměna řeči obrové.

Jestí také v téj straně  
 všeho světa vniž rozhranie, 660  
 Jeruzalém, město dávné,  
 pro Boží smrt ovšem slavné.  
 Tu pro ny náš Tvořec milý,  
 poníživ své svaté síly,  
 ráčil za ny smrt podjéti, 665  
 nechtě d'áblu moci přieti.  
 Ktěl-li bych to vše klásti,  
 co v téj straně měst i vlastí,  
 dotad ti bych řeč rozvláčil,  
 až by se snad i rozpáčil. 670

Protož tu řeči ukráci,  
v své pravenie se navráci.

*ALEXANDER POZORUJE S JEDNÉ HORY ASIJSKÉ KRAJINY, VYDÁ SE PAK SE SVÝM  
VOJSKEM DO CILICIE A K TRÓJI*

HIC CONTRA DIESCENTEM  
*CO SE POTOM DÁLO, KDYŽ SE ZAČALO ROZEDNÍVAT*

Již by čas protivu zoří,  
když bývá křik ptačí zboží,  
kdažto se noc se dnem dělí, 675  
a když slunce na svět spělí.  
Alexander vzveda zraky,  
vezřě na zořě oblaky;  
uzřev den, jako se leče,  
vstana, rúče se obleče. 680  
Šed i sta na jedný hořě,  
obezřě tu vlast ot mořě;  
potom se v zemi obrátí,  
poče města shledovati;  
a kam se koli obrátieše, 685 161<sup>aβ</sup>  
tu na všě strany vidieše,  
kdežto vína, žita ktviechu,  
kdež která loviště biechu.  
Zřev všady, dlí i na příeky,  
uzřě, ande silné řěky, 690  
z nich teče široce voda  
a mocná v nich ryb obroda.  
Vida to, velmi se sžáda,  
vzmluvi tak k svým lidem sada:  
„Zřěte na všě strany v pole, 695  
kaká v těchto zemiech vóle;  
zde královstvo, zde chci jmieti  
a vám chci své země přieti!“  
Řka tak, nic neottěže,  
da, ktož co dóstojen bieše. 700  
V tom se nic byl nerozpáčil,  
vniž by vesvět byl podtlačil.

To sděv, káza vojem vstáti,  
do Cilicie se bráti.  
Posla k městóm i na hrady 705  
a k tvrzem zde i onady;  
a jakž ho náhle zvěděchu,  
tak jej s milostí přijechu.  
Tehdy se v tu vlast uvieže,  
hlúbe tam předce potěže. 710  
Uda se jmu jěti tady,  
kdežto sú trojské ohrady,



ještě jedinké znamenie  
tu, kdežto leží kamenie.  
Nýnie-li tě lén slyšeti, 715  
a ti budu vyprávěti,  
proč se mu rušenie stalo,  
pročti se je to vše dálo.

### *PARIDŮV SOUD*

#### HIC COMMENDAT DUCEM *PARIS SI VOLÍ ZA VŮDKYNI BOHYNI LÁSKY*

Byl jest Paris, kněžic v Tróji,  
vzchován ve čsti, u pokoji, 720  
jehož otčik i matka  
pro lásku svého děťátka  
tak běchu míle vzchovali,  
jakž mu vóli ve všem dali.  
Jmějěše to knieže k lovu 725  
mimo všecko mysl hotovu.  
Sta se to časa jednoho,  
když jezdi v lese mnoho,  
až se ot lovcóv zblúdi  
a kóň se mu velmi ztrudi; 730  
přiboda se s cěsty v púšči  
pod krásný buk v jednu húšti,  
vzvrha na suk uzdu s koně,  
poče spáti, dřěvu se kloně.  
Zdieše se jemu v téj hodině, 735  
uzřě ve sně tři bohyně:  
jednu, jenž vládne milostí,  
druhú, jenž vládne múdrostí 161<sup>ba</sup>  
i seho světa udatstvem,  
třetí, jenž vládne bohatstvem. 740

A ty zlaté jablko jmiechu,  
o něžto se velmi přiechu;  
nebo bieše na něm pisáno:  
„Která kraššie, téj bude dáno.“  
Vzvolichu ho súdcí sobě, 745  
řkúc: „Dáváme tu moc tobě,  
ať se nepřem déle o to,  
daj, který chceš, jablko toto;  
a nad čím nás která může,  
toho tobě vždy pomóže.“ 750  
Tehdy se sta v tu dobu,  
on poče se raditi sám s sobú,  
vece: „Co se nedostává  
mně podlé kniežecieho práva?  
Mám přieliš mnoho bohatstva 755

a takéže jmám podlé udatstva,  
 podlé jiných smysla dosti:  
 což viec třeba múdrosti?  
 V štěstí také mám vóli časnú,  
 bych jedno jměl ženu krásnú!“ 760  
 Řka tak, téj jablka dohodi,  
 jež nad milostí vévodí.  
 A jakž brzo jě rozsúdi,  
 vztrhna se vietr, jej ubudi,  
 proňž musí pryč ottad jěti, 765  
 jmajě tu věc na paměti,  
 kak by se mu to dostalo,  
 ježto se jmu ve sně dálo.  
 Tehdy mu na mysl tanu, 770  
 na jednu věc rozpomanu,  
 z niež mieše sličnú příčinu,  
 proti Řěkóm zjěvnú vinu.

DE DAMPNO TROYE  
 O ZKÁZE TRÓJE

Stala se jest byla kdasi  
 škoda Tróji v dávné časy.  
 Herkules byl kněžic řecký, 775  
 v udatstvě vybraný, dětský.  
 Ten byl Tróji prvnie bieda:  
 pobil Parisova děda,  
 k tomu zabil jemu dva stříce,  
 pro něž leží Trójě nicě, 780  
 a vzal mu byl v též časy  
 tetku ovšem divné krásy,  
 Esionie, čstnú děvici.  
 Tu dal jednomu kniežeti,  
 Telamonu, jenž s ní kněžě 785  
 doby, Ajaka vítěze.  
 To jest byla vina troje,  
 pro niž Paris, knieže z Trójě  
 proti Řěkóm srdcem stonal, 161<sup>bβ</sup>  
 až jest to i dokonal, 790  
 jakož je jim unesl ženu  
 najkrašší v světě, Helenu,  
 pro niž se jest stala vojna  
 Řěkóm s Trójí nepokojná.  
 Jsú před ní deset let stáli, 795  
 tu vítězi vojevali.

Nejednen toho zlým užil,  
 jenž tu svůj živótek složil,  
 těch vítězón s obú stranú,  
 na něž když se rozpomanu, 800

až mi sě v srdci zavine.  
 Pro tak malú věc jediné  
 plakala nejedna matka,  
 zbyvši tu svého děťátka;  
 lkaló srdcem mnohé družě, 805  
 zbyv svého milého mužě.  
 Ach, srdce člověčé bludné,  
 ach, zamyšlenie neklidné,  
 jež pro jednu ženu -  
 jměla krásu přemnoženú - 810  
 vešken sě svět byl zbudil,  
 deset let sě vojnú trudil,  
 až v jedenácté léto -  
 kak mi zpomanúti zle to! -  
 čstné město Trójě dobyto. 815  
 Tu bez čísla lidí zbito,  
 jakož řiedký kto hostaven,  
 starý i mladý života zbaven,  
 naposled město sežženo.  
 Řiedko jest kdy pochváleno: 820  
 bez trávy lúka sečená,  
 bez příslovie krásná žena.  
 To také písmo vykládá,  
 ž' toho města čstná ohrada  
 deset let plně hořala. 825  
 Škoda jest takého diela!  
 Tak sě jest stalo rušenie.  
 Již sě vráci v své pravenie.

*ALEXANDER UKLIDŇUJE VOJSKO MALOMYSLNÉ NAD TROSKAMI TROJSKÝMI*

Jakož napřed pravi,  
 Alexander tu sě stavi. 830  
 V tu dobu jenž s ním tu biechu,  
 takú záhubu uzřechu:  
 neby jeden tu nepyče  
 a žalostí lomě ruce.  
 Vidúc na vítěžských roviech 835  
 o jich skutcích, o jich sloviech  
 kdes na kameni vyryto,  
 kdež všemu světu neskryto,  
 řekú: „Dojdem též strasti;  
 vešli smy v neznámé vlasti, 840  
 z nich sě viec nevypravíme, 162<sup>aa</sup>  
 až sě života zbavíme.“  
 Král uslyšav řeč svých lidí,  
 vece: „Proč váš smysl v tom blúdí?  
 Nikdy nenie čsti dóstojen, 845  
 kto ce býti vždy pokojen.  
 Doňadž koně nepokuši,

péči vždy naň jmieti muši;  
ten se takéž skazí stáním,  
jakož častým osedláním. 850  
Takéž jest každý člověk,  
má-li pokojný tento věk;  
pokoju se tak obloží,  
až snad v lenosti umoří.  
Protož mé srdce tam spěje, 855  
kdež mi se, bohdá, čest zděje.

HIC LOQUITUR DE VISIONE  
*ALEXANDROVO VIDĚNÍ*

Jedno chcete-li pohověti,  
chci vám něčso pověděti,  
pro něž jmám všicku náději,  
že tam k nepřieteli spěji. 860  
Kdaž mi můj otčík pohynu,  
zdě mi se v nocní hodinu;  
myslých leže sám jediný -  
nečijéše nikte jiný -  
co by mi bylo sobě zdiati, 865  
nevědiech se co přijěti:  
vrahom-li se otpierati,  
čili tak v porobě státi.  
Tak mi myslce v obém stáše.  
Ktož tu biechu, každý spáše. 870  
Myslých jakžto pták některý,  
jenž sobě nedojme viery,  
kdyžto sobě ptá pokojě,  
kde by choval dietky svojě,  
nesmějě lap hniezda sklásti, 875  
bojě se všeliké nápasti,  
aby hniezda vietr neobořil,  
neb se had k dětem nevznořil,  
letě dlúho v lesi, v poli,  
až snad někde miesto zvolí. 880  
Tak mi se uda uzřieti,  
ande se tako prosvieti,  
jakžto když bude z hromu blesk,  
pro něž sobě tak velmi stesk,  
až zapomanuch sám sebe. 885  
I vezřech, naliti z nebe  
jeden krásný člověk sstúpi,  
jenž ke mně bliz přistúpi.  
Všěcka na něm čstnost bieše,  
a tak divné rúcho jmieše, 890  
jakž mi se nezdá nikake,  
by kdy člověk vídal také.  
To sem tak vid'al právě,

jež jmieše na svý hlavě  
korunu z zlata světlého  
a z kamenie předraheho. 895  
162<sup>ab</sup>

Nemoh jmu jmene zvědět,  
jedno to mohu spomněti:  
cos mu bě na čele psáno,  
jež mi vědět nedáno. 900

Když ho chtiech potázati,  
on prvé svú řeč uchvátí:  
,Vynid', 'vece, ,z kraje svého,  
podámť vši čest světa seho,  
a kdež mě uzříš potom, 905

nemysl zlého lidu o tom. '  
Tehdy jak brzo to povědě,  
kam se podě, živ nevědě;  
ale jakž se přič obrátí,  
všě se ta světlost zatratí. 910

V tomž tvrda jest má nádeje,  
což jest mluvil, že mi zděje.“

To se v krátce všecko zlíci,  
ta řeč, již jim král vylíci,  
že když se uda jemu 915  
přijeti k Jeruzalému,

tu jej ten potka tělestně,  
jehož bieše vid'al ve sně,  
s takým znamením velikým,  
s židovským zástupem všelikým; 920

a jakož jej náhle potka,  
pade před ním velmi zkrotka.  
Tomu se diviti jechu  
ti všickni, jenž s ním biechu.

A když mu tu čest pokáza, 925  
vojem do stanóv rozkáza.

Šed do města s málem lidí,  
milostivě se poklidi,  
i jakž jej ten muž nauči,  
tak se tu Bohu poručí. 930

Dav pravé přiezni stvrzenie,  
vzem s milostí otpuštěnie,  
káza vojem ottad vstátí,  
chtě se k nepřátelóm brátí.

## Kniha druhá

### *JAK SE DARIUS CHYSTAL K BOJI*

Již byl vtáhl daleko v zemi 935

proti nepriateľovi svému  
 Macedo, ten opraviteľ  
 i svojej vlasti obraniteľ.  
 A keď príde povество ta  
 v perskej hrady i u mesta, 940  
 tehdy z tých okolných tvrzí  
 potočiču posel brzý,  
 aby sa kráľ Darius strážil,  
 že jeho nepriateľ prítiehl.  
 A keď s tým posel príteče, 945  
 Darius sa veľmi leče.  
 Ako by mnoho príčinněji,  
 pokladem, ľidmi silniji -  
 neb jmieše kráľovstvo dvoje,  
 z nich nadeň mohl jmiati vojě - 950  
 ale že vždy byl pokojen, 162<sup>ba</sup>  
 že nedbal i jedněch vojen,  
 tím proti mu bieše mdleji,  
 jímž by mohl býti silniji,  
 ač by byl srdce toho, 955  
 k němuž jmějěše ľidí mnoho.  
 Však nechtě, by sa kto domněl,  
 by v čem své moci zapomněl,  
 káza sa všěm hotovati,  
 chtě nepřátely potkati. 960  
 A jakž brzo provolachu,  
 tak všickni na vojnu vstachu.

*DARIUS POSÍLÁ PRVNÍ LIST ALEXANDROVI*

Zatiem sa také potáza,  
 Alexandru list rozkáza,

HIC DARIUS MITTIT ALEXANDRO LITERAM CUM DONIS VIDELICET FRENUM  
 CUM BURSA ET PILA  
*DARIUS POSÍLÁ ALEXANDROVI LIST S DARY, A TO UZDU S MĚŠCEM A MÍČEM*

řka: „Kráľ Darius, kráľ nad kráľi, 965  
 jehož sa moci vše nevzdáľi,  
 Alexandru, sluzě svému,  
 dietěti obak čstnému,  
 spoviedaju milost svoji,  
 ke čsti radě i pokoji. 970  
 Vědě, že jsi po letech mladý,  
 proněž ještě nejmaš rady;  
 češeš jablka nedospěľa.  
 Varuj sa takého diela!  
 Kdež ovoce nedospělo, 975  
 češeš-li to, tratiš dielo.  
 Poddals sa v vojenskej bydlu,

chovaj se, byť neostydlo!  
 Ale na jakéž si době,  
 jež slušie, poslal sem tobě: 980  
 uzdu, měšec, mieč okrúhlý,  
 jež obrovnán na všě úhly,  
 ten se tvým letóm podobá.  
 Pakli která tvá chudoba,  
 měšce se jedno dotiežeš, 985  
 až s potřebu vyviežeš.  
 A snad si se tako splášil,  
 mníš, by tě nikte neustrašil:  
 uzdy se na to dotieže,  
 vniž plachý kón, tak tě svieže.“ 990

*PRVÁ ODPOVĚĎ ALEXANDROVA DARIOVI*

HIC PERLEGIT LITERAM ALEXANDER ET IMAGINANS CONSTRUIT EAM  
*ALEXANDER PŘEČTE LIST A PODLE SVÉ PŘEDSTAVY SI JEJ VYKLÁDÁ*

Alexander listy přečta,  
 uslyšav, kaká jest řeč ta,  
 vece: „Lépe rozuměji,  
 kak se ti daři vypravují.  
 Tento sem mieč na to majě, 995  
 jenž okrúhlý na všě krajě,  
 stojíte všickni vidúce,  
 že jej drži tvrdě v ruce, 162<sup>bβ</sup>  
 takéž to vězte právě,  
 že již veš svět jmám v svéj opravě. 1000  
 Tento měšec to vykládá,  
 že, což váš král má poklada,  
 skrze ten můžete věděti,  
 že to všecko budu jmieti.  
 Uzda mi se hodí k tomu, 1005  
 když juž sadu v jeho domu,  
 všecko, což jmá, se rozplení  
 a jej svieži vniž vól léní.“  
 Rozkázav poslóm ta slova,  
 da jim listy k tomu znova, 1010  
 potom daři i každého  
 podlé práva králevského.  
 Vzemše posli listy jeho,  
 nesú je před krále svého.

*DARIUS ODPOVÍDÁ NA LIST ALEXANDROVI*

Přečta listy král pohanský, 1015  
 jež mu bě poslal král řečský,  
 poče se tomu diviti,  
 že směl kdy to pověděti

a řka: „Jmám svět v svéj poruce,  
jakž ten mieč drži v ruce.“ 1020  
Podivi se také tomu,  
že řekl: „Sadu v jeho domu,  
vládna všěmi městy, hrady  
v jeho zemi zde i onady.“  
Svým řitieřóm to rozprávě, 1025  
svú korunu na se vstavě:  
„Však já sem,“ vece, „král nad králi,  
mne se po všem světu báli  
vši králové i kniežata,  
dávajíce dan ot zlata. 1030  
Kak mu móže to přijíti,  
by mohl v takú čest kdy vníti,  
jakž by objal mé králevstvo?  
Vizte, kaké psal bláznovstvo!“  
Řka to, káza poslóm siesti, 1035  
uzel máku jemu nésti

HIC MITTIT PAPAVER ALEXANDRO  
DARIUS POSÍLÁ MÁK ALEXANDROVI

a řka: „Věz to, pyšné robě,  
posielaji ten mák tobě,  
aby věděl, co jmám moci  
vlastních lidí, bez pomoci. 1040  
Tu jest ovšem máku mnoho,  
ty nemóžeš čísti toho;  
tolikéž jmám já vojí,  
všudy lid se vniž roj brojí  
okolo mne za tři míle; 1045  
nýnie čísla téj všiej síle. 163<sup>aa</sup>  
Tisíc na jednoho tvého  
jmám rytieřstva výborného.  
Kako chceš boj se mnú vzéti,  
nemoha té moci jmieti? 1050  
Razit', by se mně pokořě  
bral se zasě přič za moře,  
ač zbýti chceš zde hořě;  
chtě královstva zde dobyti,  
móžeš tam svého zbýti.“ 1055

DRUHÁ ODPOVĚĎ ALEXANDROVA DARIOVI

Alexander tu řeč slyšě -  
ande posel mluvi tišě -  
káza uzel rozvázati  
i poče ten mák zobati  
a svým Řěkóm udávati. 1060  
Každý jeho hrst nachvátí.



„Zobte,“ vece, „moji Řeci,  
ci vem něčso dobrého říeci,  
z něhož vám bude všem radost  
a pohanóm v srdci žalost. 1065

Tento mák to znamenává,  
že nám Bóh jě všě poddává.  
Jelikož ho zrn zzobete,  
když u boji juž budete,  
tolikéž pohan pobijete, 1070  
v tom sě vám nic nepoměte.

Jakož ten mák zuby zetřem,  
tak zástupy jich všě potřem.“  
Potom poslóm těm povědě:  
„To jáz jistě,“ vece, „vědě, 1075  
že mnoho lida jest při králi;

ale to já velmi chváli,  
že tak měkké lidi vodí;  
úfaji u Bóh, že mi neuškodí.  
Jakžto ten mák Řeci zobí, 1080  
tak vašeho krále pobí.“

Řka to, káza poslóm vstáti  
a pepřě jim uzlík dáti,  
aby nesli králi svému,  
zpoviedajě tu řeč jemu 1085  
řka: „Poslals mi máku mieru

a pravě to na vši vieru,  
že tolikéž jmáš svých lidí;  
však o tobě zle sě klidí.  
Ač jich s tobú jest přemnoho, 1090  
což jest obak do toho,

kdaž jsú měkci vniž mák zralý,  
v nichž jmáš v boji statek malý?  
Poviz rúče uzla mého:  
čímť jest tvrzí máku tvého? 1095

A taká jde hořkost z něho, 163<sup>aβ</sup>  
v němž by bylo něčso zlého !  
Těch jest zrnec velmi málo,  
však by o život tobě stálo,  
nemohl by jich všěch zzobati. 1100

Skrzě to rač znamenati:  
málot' lidí jmám při sobě,  
budúť v boji horci tobě!“

HIC NUMERAT EXERCITUM DARIUS  
*DARIUS SČÍTÁ SVĚ VOJE*  
*PO PRVÉ PAK BYLO JEHO VOJSKO PORAŽENO*

V tu dobu Darius stáše,  
kdež svých lidí moc sbieráše; 1105

a když již sebra voje,  
 chtě zvědět, lida co je,  
 spudi vše v jednu ohradu,  
 jakžto pastýř činí stádu;  
 číte z jitra až do noci, 1110  
 však nezvědě všie své moci.  
 Tak některá domovnice  
 z jitra přečte své ovčice,  
 aby pastýř též přihnal  
 ovčice, jež v stádo vyhnal; 1115  
 ale mnohá, ne vše přídú  
 ovčice, jež v stádo výdú:  
 některá snad s skály spadne  
 a některú vlk popadne.  
 Takéž se těm lidem dosta, 1120  
 řiedký opět domóv postá.

Zatiem vybera lehčejších  
 lidí na koních rúčejších  
 šestdesát tisícév poně,  
 s nimiž posla své podkonie, 1125  
 čstného rytieře Menona,  
 jenž svú jézdú zle dokona.  
 Ten to rozkázanie jmieše,  
 že mu slédati voj bieše,  
 kde by se sebrali Řeci, 1130  
 proti jim jemu bieše léci.  
 Král Macedo, když to vzvědě,  
 své lidi k boji pořiedě -  
 jež uvěřiti protivno  
 i také zajisté divno, 1135  
 že tak maje lidí málo,  
 avšak se mu to dostalo,  
 jež pobi ty vše voje,  
 jakož brzo došel boje,  
 tak jakž, což nepřátel bylo, 1140  
 nic nebo velmi málo zbylo.

*ALEXANDER DOBÝVÁ MALÉ ASIE;  
 ROZETNE POVĚSTNÝ VŮZ SARDESKÝ (GORDICKÝ)*

A když ten boj održě,  
 vojnu ottad náhle vrže.  
 Kakž byl ustal, všakž nepřěsta,  
 hnav, doby jednoho města, 1145  
 jež Sardis i dnes slove. 163<sup>ba</sup>  
 To s jedné strany oplove  
 Sagarius, silná řeka,  
 s druhé se s ní moře stieká.  
 A tu biechu kola dávná, 1150

tak chytrá i tak úpravná,  
jakž jich nikte nemožéše  
rozebrati ni umieše.  
V tom ti lidé miechu vieru,  
ktož by poznal jich rozměru, 1155  
že té země králem bude  
i to, což chtě, to dobude.  
Ta byl ustavil král Mida.

Tehdy Alexander vnida,  
ohledav kola i vzdviže, 1160  
vzpodejma i pusti níže;  
točiv jimi sěm i tamo:  
„Nic mi,“ vece, „jest v nich známo;  
co věčého třeba trudu?  
Jakž mohu, tak jich dobudu!“ 1165  
Výma meč, počen ot vrchu,  
roztě kola, až všě prchú.  
A když tu vši věc poklidi,  
posla ottad v jězdu lidi,  
aby všickni v tu vlast vehnali, 1170  
měst i hradóv dobývali.  
Sta sě to na krátké roky,  
podbichu všě Kapadoky  
a jednu zemici Lydu.  
Ottad když zasě přijidú 1175  
do Tyře, kdež král bieše,  
kdež jich čekaje ležéše,  
přečekav tu noc jedinú,  
a jakž brzo ta noc minu  
a den sě na svět pokáza, 1180  
tak vojem vstáti káza.  
Dosti divno, že to mohl zdieti,  
hna toho dne mil třidceti,  
k nepřieteli pospiechajě,  
vždy sě toho domnievajě, 1185  
zda by, to Darius zvěda,  
potkal jej v horách, předjeda.

HIC CONGREGAT DARIUS EXERCITUM  
*DARIUS SEBRAL SVÁ VOJSKA A HNUL SE S NIMI PROTI ALEXANDROVI*

Jest tu bliz Eufrates řeka,  
jež, slyši, z rájě vytieká,  
u niež král Darius voje 1190  
sebra na své bezpokojie.  
Vzvěděv, že ten bliz přitahá,  
jenž na jeho vši čest sahá,  
hnu sě s vojmi s toho miesta, 163<sup>bβ</sup>  
kadyž mu upřienná česta 1195

proti Alexandru jíti.  
 Byť se událo tu býti,  
 co by tu uslyšal hrózy,  
 když se hnuchu ottud vozi!  
 A to by také uslyšal: 1200  
 z šalmějí, z bubnův hrozný šal.  
 A nejeden tu komoň hrzal,  
 svú podkovú cest potvřzal,  
 když se vznímal, lomě zuby.  
 Nejedny zubrové trúby 1205  
 v skalách své prostřely hlasy,  
 jakž se zdáše, by v ty časy  
 všěcky se skály bořily.  
 Taký běchu křik stvořily,  
 taký dieše vzuk pod zořě, 1210  
 vniž by se třásl svět i moře.  
 Tak se bě vypravil hrdě,  
 vší věci silně i tvrdě.  
 Před zástupem právě v čele,  
 jenž pohanská viera velé, 1215  
 táhniechu vóz osm koní,  
 a ti biechu všickni broni.  
 Na tom voze zlatá škříně,  
 v niež ležěše jich svacině.  
 S obú stranú toho voza, 1220  
 kdež jich viera i všě hróza,  
 jedieše dvanádcet muží,  
 jich každý téj škříni slúží,  
 a každý jmajě řeč jinú,  
 rúcho rozličného činu. 1225  
 Pohanstvo tak za to jmají,  
 že ti lidé neumierají,  
 řkúc: „Sú na věky živi.“  
 Avšak jsú v téj vieře křivi;  
 neb řěky, moře, všě splyne, 1230  
 což na světě, všěcko mine  
 kromě slov Božích jediné.  
 Za tím vozem bliz jediechu,  
 jež rodina králi biechu,  
 dvadcati tisícův vplně 1235  
 a všitci v hedvábný vlně  
 biechu i přědrahém rúšě,  
 jakž hrabiem, kniežatóm slušie.  
 Ti všickni biechu na přědku.  
 Sám král jedieše v prošřědku, 1240  
 jenž pro veliké bohatstvo,  
 pro rozkoš i pro ozračstvo  
 na zlatém voze jedieše,  
 a ten pro blesk vešken hořieše.  
 Nad vozem pro letní zparu 1245 164<sup>aa</sup>

proti slunečnému varu  
 orlice bě pověšena,  
 jež bieše chytře vymyšlena,  
 aby pod ní horkost stydla.  
 Ta jmějíše zlatá křídla. 1250  
 Podlé voza jenž biechu,  
 jež se vdy krále držechu,  
 jeho bližšie přirozenie  
 královského pokolenie,  
 dvě stě jinochův výbornějších, 1255  
 svú šlechtú přirozenějších.  
 Málo dále pak před těmi  
 královskými jinošemi  
 deset tisícév v zástupě  
 jězdiechu vši v jednom slúpě. 1260  
 To vše výborní rytieři,  
 těch komonstvo pod kropieři,  
 ratiště jich postříebřena  
 a kopie všě pozlacena.  
 Ješčež kromě toho všeho 1265  
 jmějíše lida pěšieho  
 dvakrát tisícév třidceti;  
 ti běchu na to pojěti,  
 aby pro těch lidí hrózu  
 neprotřěl se nikte k vozu. 1270  
 Bě obyčej časa toho,  
 jakože doma nikoho  
 své čeledi neostavili,  
 ženy, děti, všě pojeli.  
 A bieše král vzal v tu dobu 1275  
 matku, ženu, děti s sobú,  
 a coť mzhův patset možěchu,  
 to s ním poklada nesiechu.  
 Za tiem lehčejší lid přide,  
 jenž množstvem z čísla vynide. 1280

#### *ALEXANDER ONEMOCNÍ PŘI KOUPÁNÍ V ŘECE CYDNU, ALE JEHO LÉKAŘ HO UZDRAVÍ*

*Na dalším tažení Alexander zachránil před spálením rodiště sv. Pavla, město Tarsus, kterým protéká studená řeka Cydnus.*

*Tehdy po prvé poznal, že zdraví není trvalým darem a že se v životě lidském střídá štěstí s neštěstím.*

*Bylo právě poledne horkého červencového dne a král upocen a zaprášen skočil do ledové vody Cydnu. Zamrazilo ho hned po celém těle a téměř bezduchého ho vytáhli jeho lidé na břeh. Všichni v táboře naříkali nad královým neštěstím, jež se mohlo stát i jejich pohromou.*

*Když pak Alexander procitl k vědomí a mohl již poněkud vládnout tělem, chtěl se i nemocen postavit v čelo svého vojska a hnát se za nepřítelem. Jen na důtklivou radu svého lékaře Filipa léčil se po tři dny, vyčkávaje netrpělivě návratu zdraví.*

*Zatím Alexandra pobouřil list Parmenionův, obviňující lékaře, že se dal Dariem podplatit. Filip však lehce vyvrátí křivé obvinění a krále brzy uzdraví.*

*I seběhnou se před ním Řekové, objímají Filipa a nazývají ho zachráncem a otcem vlasti.*

#### O DOBYTÍ ISSU A O SMRTI SISENESOVĚ

*Druhý den král, již zase zdráv, vyjel si na skvělém koni po táboře a svým zjevem i hlasem pozdvihl opět náladu svého lidu. Hned pak táhne dále a s Parmenionem vtrhne do opuštěného města Issu. Po válečné poradě o dalším utkání se ukázalo, že Peršan Sisenes, dlící v Alexandrově vojsku, utajil list, jež poslal Darius Alexandrovi, a protože tušili, že se Sisenes dal tajně uplatit, vydali ho s vědomím Alexandrovým na smrt.*

#### PERŠANĚ NEPOSLECHNOU RADY THYMODOVY: DARIŮV POKLAD ODVEZEN DO DAMAŠKU, ALE DARIOVA MANŽELKA, SESTRA A MATKA ZŮSTANOU S NÍM V TÁBOŘE

*Zatím z pobřeží maloasijského přišla do Dariova tábora na pomoc řecká jízda, vedená Thymodem, a radila králi perskému, aby se rychle vrátil do roviny. Jestliže se však stydí ustoupit, ať aspoň rozdělí poklady a sbory válečné, aby mu zbyla, kdyby snad Řekové v prvním boji zvítězili, aspoň část vojska, jež by se potom s čerstvými silami mohla vrhnout na nepřítele. Neboť je nemoudré vydávat vše na pospas jedné ráně náhody.*

*Ale tato rada se nelíbila perským náčelníkům. Ti u Daria Řeky osočili, že prý chtějí jen nabrat hojně z jeho pokladů, a pak přeběhnout k Alexandrovi, a podněcovali ho, aby je dal popravít.*

*Darius však svých rádců neuposlechl: nechtěl zničit muže, kteří s ním věrně bojovali, a takovou hanbou poskvřnit své stáří. Naopak Řekům poděkoval za jejich služby a propustil je v pokoji.*

*Ustoupit však, jak radili Řekové, pokládal za zbabělé; kromě toho hořel již touhou po boji, který chtěl rozhodnout v horských úžinách. I dal největší část svých pokladů do Damašku; jeho žena, sestra i matka zůstaly všal u něho v táboře, aby s ním dále sdílely jeho osud.<sup>1</sup>*

#### DARIOVA ŘEČ K VOJSKU

Juž bliz sebe stáchu dvojě -

řečské i pohanské - voje,

čekající s obú stranú

druhého dne světlost ranú;

neb jim bě věděti dáno,

1285

že jakž jitřě bude ráno,

kda se slunce prosvietí,

tu se spolu vojem sníti

i dojtí bylo bojě.

Tehdy král Darius stojě

1290

k svým vojem při jedný hořě

mluvi u velí pokořě,

jakž, ktož tu bieše, taký -

164<sup>aβ</sup>

<sup>1</sup> Je ovšem možné — podle Škarkova názoru —, že mezi verši 1280—1281 nejde o mezeru v rukopisu, ale že tuto partii autor staročeské básně nebo její upravovatel úmyslně vypustil, protože spěchal k líčení bitvy u Issu, jež se u tehdejších posluchačů těšilo jistě největšímu zájmu.

leč bohatý, chudý, všaký -  
 jeho řeč pokornú slyš - 1295  
 an k nim mluvi velmi tiš -  
 neby tak srdce tvrdého,  
 by nepolitoval jeho.  
 „Slyšte,“ vece, „čstní otčící,  
 všie šlechty předsí dědící! 1300  
 Každý vás svú šlechtu vztvéda,  
 vzpoměň se na svého děda,  
 z kakéhoš pošel poroda.  
 Nenie tak tvrda příhoda,  
 by té nemohl podržeti - 1305  
 chceš-li svú šlechtu pomnieti -  
 kak jest spáčiti dóstojna,  
 jež se nynie děje, vojna,  
 kdežto jest sluha vz hospodu,  
 vniž mladý zvěř plove vz vodu; 1310  
 neb i posléz vezme škodu.  
 Takéž to bláznivé robě,  
 jež mě vzbuzuje proti sobě,  
 na něhož nalehu tako,  
 jakž mne nezbude nikako. 1315  
 Co je vzpáchal, sami vizte,  
 jež protivno jest zajisté;  
 i vás každý div se tomu,  
 když se kto přiečí komu,  
 jehož sú se mocní králi 1320  
 i mocná kniežata báli.  
 Vzpoměňtež, že ste svobodni,  
 a tito hostie nehodní,  
 již sú porobeni vámi.  
 Pomyslíte na to sami 1325  
 pro svú čest i také pro mě:  
 ač ny svú mocí polomie,  
 čest i zbožie potratíme,  
 jakž se viec neopravíme.  
 V vieře sobě všitci sstojte 1330  
 i mému se snu okojte;  
 nebo se ten, ač Bóh ráčí,  
 po méj čsti na jěvě zračí.  
 Vidiech ve sně řečské stany,  
 jež sú nám, bohdá, poddány, 1335  
 an jde po nich oheň taký  
 ot země až pod oblaky;  
 a jich král stáše přede mnú,  
 chtě cosi mluviti se mnú,  
 a na něm zlaté okovy 1340  
 a plášť aksamita nový;  
 i postá přede mnú málo.  
 Toť mi se jest ve sně zdálo. 164<sup>ba</sup>

Ještě více lepšího vědě,  
ježto vám potom povědě.“ 1345

On tak ještě stojí mluví,  
až přiteče z řeckých vojí  
posel, pravě ty noviny,  
že již řečské hrdiny  
s svým králem i s svú vší mocí 1350  
za se běžie i dnem i nocí  
kromě cesty v hory, skály.  
By křik u vojech nemalý,  
ande se všickni veselé  
a koně přidati velé. 1355

A jakž jim koní přidachu  
a přes řeku se přěbrachu,  
kromě rozmyšlenie všeho,  
netbajíc na krále svého,  
což mohú vybósti z koní, 1360  
to bez cesty každý honí,  
chtě po nich prvé utéci,  
mniece, by běželi Řeci.

Kam tvá, králi, moc pospiechá,  
kdež ti nebude do smiecha? 1365  
Kam tak nevěhlasně běžíš?  
Kamo takú zbroji stěžíš?  
Za mníš, by tam utěžal?  
Za mníš, že by před tobú běžal,  
jehož jest jediná péče, 1370  
by ty nezbyl jeho meče?

### *BOJ PŘED ISSEM*

Juž bliz Saracéni biechu  
k městu, jemuž Iskon diechu,  
v němž král řečský tehdy bieše,  
kdež s svými vojny ležěše. 1375

Tehdy řečská strážě pozna,  
že pohanstva zbrojě hrozna.

A snadno bieše poznati,  
komuž bylo na to ptáti;  
neb jich bě mnoho bez čísla, 1380  
každý žena bez rozmysla;  
a kadyž koli hnáchu,

jakžto mšla bieše ot prachu.  
Sehna jezdec, strážě náhlý,  
pravě, že pohani přitáhli. 1385

Tu křik sprostrěchu veliký,  
odění chce rád všeliký;  
a jakž který panošě slove,  
tak toho pán jeho zove:



on Radvana, sen Mladotu a sen Jana, on Radotu.	1390
On spalnieť juž na sě vleče a sen potrebuje meče; na'nom již železa brnie	164 <sup>bβ</sup>
a sen tepruv vsýpá brně; některý již vzpíná pláty a sen juž drží štít zlatý; onen juž sedí na koni a sen dospěv, oť juž prohoní.	1395
Druh druhu koně přidává podlé vojenského práva.	1400
Za malý čas pohověchu, až všichni zajedno dospěchu; však najprvé král byl dospěl, a ktož mohl, ten po něm pospěl.	1405
V tu dobu spolu sě potkachu, zpořiedivše všichnu svú dráhu. Král řečský náprvé vzváza a všem svým téže rozkáza; rytierstvo sě o něm shrnu.	1410
Tu k nepřátelóm poprnu jakžto koli vlk zamrlý, jenž pro hlad otvěsí krli, za nímž lační štěnci tekú, hladem sotně nohy vlekú,	1415
potekú za ním mlaštiece, přijiesti sě rádi chtěiee; a kdež uzřie stádo v poli, vysunúce sě na ně z doly.	1420
Takž vlku přibude síly a ščenci mu budú čili; a jakž sě k stádu příprne, každé skotě strachy strne, nesměti sě bude hnúti ani kamo poběhnúti.	1425
Jakož vlcie činie stádu, tak Řeci v pohany spadú.	
Král pohanský by tiem vzrúzen; uzřěv to, že jest oblúzen, otstúpi ho všě nádejě, nevědieše, co živ zděje.	1430
Tak sě bieše hrozně ustrašil a k tomu vešken lid splašil, poče sě stavěti ochotně, že strachy mluvieše sotně!	1435
Náhlost sě ničemu nehodí: ktož sě s krotkostí obchodí,	

nad nepřátely vévodí.  
 Avšak se domysli toho,  
 majě více lidí mnoho, 1440  
 a řka: „Jakž nastúpi na ně,  
 osadě jě v každé straně,  
 polomi jě bez pakosti,  
 ---“.  
 Dobře bě umyslil tako,  
 ale však se sta jinako; 1445  
 nebo ktož sám sobě hřímá,  
 tomu búrě nic neotjímá, 165<sup>aa</sup>  
 leč buď léto, leč buď zima.

### *ALEXANDROVA ŘEČ K VOJSKU*

Juž na špici právě stáše  
 král řečský, kdež boje čekáše, 1450  
 zpořiediv každého k tomu,  
 v kterém křídle býti komu,  
 a sám před zástupem v čele  
 k bojovi hotov dospěle.  
 Podlé něho v pravé strani 1455  
 biechu vítězi stavani:  
 syn Permeniów, Nikanor,  
 a jeho bratr, Polykanor,  
 za tím Cenos, Ptolomeus,  
 Perdikas, Klitus, Tydeus. 1460  
 To všecko jinošě mladé  
 a každý zástupem vládne.  
 Po těch pak na levéj straně,  
 kdež počátek každý ráně,  
 Permenio bieše postaven, 1465  
 požitý muž, však nezbaven,  
 za tím jeho syn Filota.  
 To pak bieše lepší rota.  
 Tu bieše Antigon, Kraterus  
 a po těch vítěz Severus. 1470  
 Jakž ti pravi, to ti biechu,  
 jež zástupy vládniechu.  
 Tehdy král kopie dosáhna,  
 malečko ořě povztáhna,  
 své šlechtice upomanu, 1475  
 zřě na 'nu i na sí stranu,  
 chtě poznati jich útrobu,  
 kto s ním miení v tu dobu:  
 neb co které srdce miení,  
 v kteréj vůli neb ve chtění, 1480  
 to vše znáti na vezřění.  
 Pány prosbú ochot'uje  
 a chuzším dary slibuje.

Zatím malečko postojě,  
prvé než dojdědu bojě: 1485  
„Ktož ste,“ vece, „sem pozváni,  
chuzšie panostvo i páni,  
vaši dědové i přědci -  
rozliční sú na to svědci -  
jsú nepokoj veždy střěli, 1490  
pro něžto jsú i čest vzeli;  
a jakž jsú byli dědové,  
takěž bud'te i vnukové,  
každý na svůj rod spomana.  
Dnes vám jest čest v ruce dána, 1495  
ač jedno budete chtieti  
svú šlechtu i rod pomnieti.  
Dnes jest juž čas přišal toho,  
jehož sem žádal přěmnoho;  
dnes nepokoj bude krácen 1500 165<sup>ab</sup>  
a vás každý pobohacen;  
mně dobrého slova přějte  
a sobě vše zbožie mějte!  
Patři každý na'ny vojě,  
kakt' sě uzlativše stojie! 1505  
Snad jsú sě na jhru vybrali,  
a ne proto, by boj brali?  
Vizte, kakt' na nich zlato hoří,  
pro něžto dnes budú v hoři,  
kdyžto pro kořist jě svlačie 1510  
a koňmi jě nahy stlačie.  
Kakt' stojie sebe široce!  
Vizi, že sú na poskoce.  
Což mluvi, dobřě poznáte,  
až skrzě jich štíty zlaté 1515  
železná kopie proskočie  
a z jich srdce krve utočie.

Ještě bych k vám mluvil viece,  
ale strach, že poběhnú k řěcě.  
Pospěšmyž - juž ti sršie - 1520  
dřieve než sě pryč rozpršie!“  
Řka tak, kopie navrže,  
spade v nepřátely brže,  
než kdy kámen vrhú z praka.  
Taký křik i hróza taká 1525  
by u vojech stranú obú,  
jakož sě zdáše v tu dobu,  
by sě juž vesvět bořil,  
taký sě tu křik bě stvořil,  
ande koni v tieskni řehcí 1530  
a meči v oděni skřehcí,

ande z lučišť nejedna střěla  
vynde i z samostříela.  
Nikdy z přievala i jednoho  
nespadne kropí tak mnoho. 1535

## Knih třetí

### *HRŮZY BOJE*

Juž bě trub nic neslyšěti,  
pro prach nebe neviděti.  
Tehdy na prvniem pohnání,  
kdež lepší stáchu pohani,  
kdežto sě korúhvy stviechu, 1540  
kdež sě štíti zlatem lskniechu,  
tam sě král řečský oboři,  
vznímajě sě na svém oři,  
patřě, by sě čstný nahodil,

jehož by sě kopím hodil. 1545  
Sta sě mu čstná příhoda:  
potka jej syrský vévoda,  
Aretas bě menovaný,  
nejlepší mezi pohany.

Ten jmíeše na helmě kámen 1550  
pyrop, jenž svietí vniž plamen.  
Ten potka krále řeckého;  
prvú ranú kopie svého 165<sup>ba</sup>  
prosřed štíta sě ho hodi,  
zetřě kopie, však neuškodi. 1555

Král sě mu brzo oplati  
a rychle mu živótka ukrátí;  
neb jakož jej rychle potka,  
nejmě před ním živótka:  
štít, pláty, brně jmu protče; 1560  
on spade, kón sě mu potče;  
v samém srdci kopie přěkla.  
Ten prvý jide do pekla.

Tehdy sě zástup zamiesi.  
Biechu v vojště líti čěsi, 1565  
ande Ptolomeus s Klitem  
i sen i on s zlatým štítem  
jakžto dva lvy hladovitá  
nebo dva vlky nesytá  
prosřed stáda ovcě svězie, 1570  
takěž ona dva vítěze,  
na koho sě obrátíta,  
tomu živótka ukrátíta.  
Neb když Klitus s Artofilem,

sen i on na oři čilém, 1575  
bodeta na sě kopíma,  
vznidú dřízhy mezi nima;  
zatiem sě potkasta sama  
koňmi, prsmi i hlavama,  
a jakž sě druh s druhem srazi, 1580  
spadesta koňma přěz vazy.  
Tak sě tvrdě sešla běsta,  
jakž za umrla ležiesta,  
nemohúce vlásti sobú  
z otrapa velikú mdlobú. 1585  
Inhed Klitus v tu hodinu,  
jakž málo ho mdloba minu,  
dřieve sě než on opravě,  
přistúpě mu blížě k hlavě,  
prvé nežli sě nadviže, 1590  
hlavu jemu mečem střiže.

By boj tvrdý s každé strany  
mezi Řěky i pohany,  
až Mazeus pohan vyteče,  
proti nepřátelóm křiče. 1595  
Ten na prvniem svém potkání  
pět Řěków do smrti rani:  
o jednoho kopie přěkla,  
v druhého nůž do pěsti vekla,  
třetieho mečem uhlavi, 1600  
čtvrtého mlatem unavi,  
na pátého sě navráti,  
toho i s koněm přěvráti.

Tu sěč když uzřě Filota,  
by jmu líto svých života; 1605  
na Mazea tam pomieni, 165<sup>bβ</sup>  
an sě stvě v zlatém oděni.  
Prvé nežli u něho by,  
deset pohan mlatem pobi.  
Ot těch sě tam přič obrátě, 1610  
vítěžsky svůj meč vychvátě,  
tu sě mu šest naměři.  
Ti všickni biechu rytieři;  
ti jej ve zlý čas potkachu,  
Filotasóv meč poznachu. 1615  
Nedlúho o nich ostúpa,  
až do jilec meč v nich skúpa  
a v sedmém meče otehna;  
tu jej pohanstvo obehna!  
Jakžto koli vepř divoký, 1620  
jenžto má široké skoky,  
když naň vyvrú láji

někde v luzě nebo v háji,  
bude-li neučená lájě,  
stane vepř, nic nedbajě; 1625  
ač který pes k němu vnočí,  
vezma ránu i otkočí;  
pakli naň vyvrú psy vнадné,  
lovec jej jako ukradne:  
takéž vítěze onoho 1630  
potka Saracénstva mnoho.

V ten čas budieše bez něho,  
by nebylo otce jeho.  
Ten s Kraterem a s Volkonem,  
s Cenosem a s Antigonem 1635  
přispěchu brzo k Filotě.

Což si jich slýchal v tý rotě,  
v tom pobití i v tom hluku,  
ten každý sám na svú ruku  
člověkov bliz do sta zabi, 1640  
však své síly neposlabi.

Tu ten boj postá na dlúžě,  
mnohý proto došal núzě.  
S druhé strany tu bliz stáše  
bratr Filotóv, jenž boj bráše, 1645  
seka lidi zde onady.

Tu naň vytěže jinoch mladý,  
jemuž Endinius diechu;  
zlý mu čas přijide pohřiechu!  
Neb jakž potka Nikanora, 1650  
na krátce sobú obora,  
kopím jemu štít obrazi,  
však ho ničse nepokazi;  
tak se mdle otrúti kopie,  
jakžto když z búrě krópě 1655  
někde na tvrdý dóm spadne:

tak ono dietě neradné  
Nikanoru se otrúti. 166<sup>aa</sup>

Hněvy se Nikanor smúti.  
Zlé se stává proti zlému: 1660  
brzo se oplatí jemu;  
beze všeho pomeškánie  
pusti meč po levý straně,  
počen ot oka levého,  
přěpusti až do druhého. 1665

Stáše také bliz ot toho  
zástup vévody jednoho,  
jenž Neguzar slovieše;  
ten Řěky všě tu 'divieše,  
k vojně násilně rozumný, 1670

k každý sěči velmi umný,  
jakž, což každého oružie  
jest k vojni i k boji slůžě,  
k tomu všemu byl dospělý  
i na div ovšem umělý, 1675  
kopím boda na prostraně,  
v tieskni mlatem, nožem raně;  
kam sě ten obráti seka,  
tu krev teče jako řeka.

A když to uzřě Filota, 1680  
že proti jmu mdlé ta rota,  
ande krvaví jdú potoci,  
hna tam a ktě svým pomoci.

K Neguzaru sě přiboda,  
stať sě mu dobrá příhoda: 1685  
udeři jej v helm po vrchu,  
až jiskry vysoko zprchú.

Neudeřil bieše lehce,  
pojide meč s helma skřehcě;  
ještě bieš ruky neottrhl, 1690  
kterúžto sě bieše zavrhl,  
tak ho bieše dosáhl krutě,  
ruku mu po loket utě.

Neguzar sě velmi smúti,  
jakž možnéš, to však skutí: 1695  
zdvihna sě z přednieho luku,  
ještě s tú s poslední rukú,  
oboři sě po Filotě,

jěž už bě v velikém potě;  
hna naň s uostrú bradaticí, 1700  
chtě jej zatieti po líci;

a snad by ho tu byl zabil,  
by jemu rány neoslabil  
Amyntas, jež ščit navrže;  
vtě jmu v ščit, až nevytrže. 1705

On tu vztrha bradaticí, 166<sup>aß</sup>  
an mu stě druhú ručici;  
by Neguzar jakžto kláda,  
pojide, sebú nevlada.

Často sě to velmi stává, 1710  
že bolest moci přidává.

Tak sě Neguzaru dosta,  
když juž sám bez ruky osta.  
Vzdechna v svéj žalosti k Bohu:  
„Zději,“ vece, „ježto mohu.“ 1715

V nepřátely kón oboři,  
v svém neštěstí i v svém hoři  
hnav i polomi čtyry s sobú

a sám tu spade pro mdlobu.  
Tiem polepši svého smutka  
z tak převážného skutka. 1720  
Když již nelže zbýti zlého,  
ni se mož státi jiného,  
nelitujž života svého.

Juž bieše neznati trávy 1725  
z lidí tu pro potok krvavý,  
jakž každý duol krví natekl  
a druhde se prach krví spekl,  
avšak viece s oné strany,  
otňadžto sekli pohany. 1730

By zástup pohanský řiedek,  
obráti se týlem v přědek.  
Za malý čas přič poběhú  
tam k eufrateskému břěhu;  
kakž jich koli mnoho bylo, 1735  
však k seči jich málo zbylo.

Macedonský král to vida,  
jako se jmu moci přida;  
uzřevše to také Řeci,  
vsěkú jě i z bodú v pleci. 1740  
Kdež meč i nejedna střeľa,  
kdež lezie ubitá těla,  
tady hnáchu bez rozpači.

Ach, co se tu ctných těl stlačí!  
Kam se kto obráti koli, 1745  
byly zbitcív hory, doli.

Nejeden umřěl bez časa:  
on již leží, nohú třasa,  
druhý již ležě umierá,  
a sen ještě duši sbierá; 1750  
některého koňmi tlačie,  
a po sem se drobi vlačie;  
on leží s zbitú hlavú,

a sen mra vřal zuby v trávu;  
on leží zabit ot mlata, 1755  
a semu pak hlava sřata;

on se ještě živ obracie,  
a sen již mra krví vracie; 166<sup>ba</sup>

onomu krev z srdce teče,  
seho kón po sobě vleče; 1760  
onomu uřata ruka,

sen se sotně drží luka;  
za ostrohu visí mnohý,  
a mnohému sřaty nohy;  
mnohý ještě čtveřno lazí, 1765  
a druží již lezie nazi.



Nikdy ote dne prvého  
až snad i do dne súdného  
ani bude, ni jest byla,  
jakož tu by, zbitých síla. 1770

Ještě stáchu, boj berúce,  
o pobězě nevěduce,  
v jednom křídle pohan málo,  
jenž bieše ještě ostalo.  
Ti pro čest, ženy, děti 1775  
nechtiechu rádi běžeti.

Vietr protivný vše rozvěje,  
lap se který skutek děje,  
když lepší nenie nádejě.

Tak se sta tomu ostatku, 1780  
jemuž dieše ku převratku;  
neb juž s koně král jich zboden,  
jenž toho bieše nehoden,  
by se kryl kda v pěšiej zbroji;

ni o něm juž dbají svoji, 1785  
až Anson, rytieř jeho,  
ssěde jemu s koně svého;  
ten ho přes řeku přenese  
do Babylóna po lésě.

Udatstvo se v strach promeni, 1790  
ktož kam vie, ten tam pomieni.

Všelíká se nemoc vzbudí,  
kdažto se hlava ztrudí,  
tu zemdlejí všickni údi.  
Takéž jich čsti by na mále, 1795  
když pomdle moc jich krále.

A když juž přiběhú k řece,  
tu k nim nalehú najviece.  
Najvěčí tu vzěchu škodu,  
jakž je v pleci vsěkú, vzbodú, 1800  
tak, ač kto zbude meče,  
ten však v řeku na smrt teče.

Některý by rád zbyl řěky,  
avšak tam jěti bezděky;  
neb, ač se lekne vody, 1805  
však vždy nezbyti škody.

Ach, nelzě věděti brodu  
nebo kde mělčější vodu: 166<sup>bß</sup>  
mnoho tisíc by přepluli,  
jež hanebně tu stonuli. 1810

Druh druha se tona lapá,  
na tisíc stran každý tápá  
a nejeden sobě steště,  
pod nímžto kón tona prýště,

ande druh druha dosiehá, 1815  
 chtěť se rád dobrati břeha.  
 Kaká škoda, sami vizte!  
 I zdá mi se to zajisté,  
 že těch lidí na poběžě  
 tu stonu v hlubokém břěžě 1820  
 tolikěž, ne málem méně,  
 jelikož jich z bojě nenie.  
 Avšak se jich dosti obra,  
 v nichž čstné srdce i mysl dobrá,  
 na dobrudrustvo pomniece, 1825  
 hanebně sníti nechtiece,  
 boj na samém břěžě vzěchu.  
 Ti čstnějie obak umřěchu,  
 nebo snad neby bez toho,  
 by Řekóv nezbili mnoho. 1830

HIC POST BELLUM RAPIUNT BONA  
 PO BITVĚ LOUPÍ ŘEKOVÉ V PERSKÉM TÁBOŘE

*BÁSNÍK POUČUJE ČLOVĚKA, JAK ZHOUBNÝ A MARNÝ JE JEHO SHON ZA ZBOŽÍM*

Juž bě ľud i koni stali,  
 ježto biechu bojěvali,  
 úsilím vešken lid vznojen  
 i každý meč krví napojen,  
 jenž jest krví poplul tako, 1835  
 že nemóž v nožnice nikako.  
 Tehdy všě meče povrhú,  
 tam se mezi kořist vrhú.  
 Kto by mohl tolik počísti,  
 jelikož vzěchu kořisti! 1840  
 Když juž kořist skladú  
 všucknu na jednu hromadu,  
 tu král daři každého  
 podle dóstojenstvie jeho.  
 Tu kořist vzkladú na koně, 1845  
 každý kóň pojide stóně;  
 vztřěštěchu osi i kola,  
 nebo jim kořist odola.  
 Každý měch, tlumok natlačen,  
 avšak člověk veždy lačen. 1850  
 Vše tělo bera ustalo,  
 avšak se zdá ještě málo.  
 Bráním ruka jakžto zbita,  
 však berúce vždy nesyta;  
 a když nejmiechu več bráti, 1855  
 počechu za ňadra cpáti.

Div, člověče, kak se trudiš

i kak sobú sám v tom slúdíš,  
 pro zbožie svůj život vážě, 167<sup>aa</sup>  
 i to, což jest velmi dráže, 1860  
 svú duši, den za dnem topíš!  
 Pro zbožie sě na smrt vzhopíš,  
 běžíš v oheň i u vody,  
 nestřěha sě i jedné škody  
 a vždy zbožie chtě nabyti, 1865  
 jehož musíš obak zbýti;  
 nebo jest tvój živótek krátek.  
 Viz, kak jest tento svět vrátek:  
 dnes snad chodíš zdrav i jasen,  
 a v jutřě budeš snad uhasen. 1870  
 Viz, že co na lidech dobudeš,  
 jakž umřeš, všeho zbudeš,  
 s horami sě nepřěbudeš.

HIC VADUNT AD DOMINAS

*VOJÍNI ZLE NAKLÁDAJÍ S BEZBRANNÝMI ŽENAMI, ALEXANDER SE VŠAK MILOSTIVĚ ZACHOVÁVÁ K RODINĚ DARIOVĚ*

Potom jidú mezi panie,  
 jich nebieše kto juž bráně; 1875  
 a nejedna hořem nyje,  
 ande s jejie bielé šije  
 krzno nebo komži drahú  
 panošě i panošky táhnú.  
 Nejedna slovutná žena 1880  
 nedóstojně obnažena,  
 a zajisté div ot diva,  
 že je mohla kdy býti živa;  
 ande vedú na všě strany  
 dievky, ženy mezi stany, 1885  
 nejedna své čstnosti želé,  
 ande jí pojítí velé,  
 kdežto jie viděti vraha:  
 auvech, přěpusto neblahá!  
 Nejedna svých slez unoři 1890  
 v své žalosti i v svém hoři  
 a lomieci bielé rucě,  
 ande ju neznámost smúcie.  
 A když sě juž všecko to sta,  
 za malečko král tu postá, 1895  
 až povedú Dariovu  
 matku, sestru i králevú  
 a v sedmi let dietě malé,  
 spolu přěd řeckého krále.  
 Stáchu přěd ním v smutném líci 1900  
 a srdce jde rózno čstící,  
 ande nenie kto ottušě -

div, že nevyskočí duše - v takém stojiece ohromě, kdežto na vše strany lomie rucě, čest, zboží ztrativše	1905
i všeho dobrého zbyvše. Sama se vždy šlechta káže:	167 <sup>aβ</sup>
co je milosrdie dráže, kdež kto otuší smutnému a najviece neznámému, ač kto komu i zavini?	1910
Takéž král řecký i učini: uzřev tak šlechetné ťudi, milosrdie se v něm zbudi;	1915
ochotně se k nim přichýle, zajisté přijma je míle, matku sobě vzě za matku. „Syn mi buď“,“ vece děťátku, a k tomu pak oně obě sestrú miesto přijě sobě.	1920

*JAK SE POZDĚJI ZMĚNILA ALEXANDROVA POVAHA  
BÁSNÍK SI PRÁVEM STÝSKÁ NA OŠEMETNOST SVĚTA*

Tak byl milostivý za mladu, doňadž nevzě horší vnađu. Nad vše krále sieho světa byl by jakožto osvěta:	1925
také bě v něm milosrdie. Ale když juž zboží vzhrdě, dobrost v zlobu se obrazi, dobrá vášně se pokazi, i poče svých býti dávcě,	1930
jenž prvé bieš oprávcě; porušiv vše prvnie slova i zamysli práva nová, promeni vše lepší práva; neb se i ještě to stává,	1935
že čest nravy promenievá. Ach, světe, kak si obludný, kak jest tvój přiebytek trudný! Vědě, že vždy péče nabývá, ktož na tobě čsti dobývá;	1940
mdle posedí na tom stole, ktož čsti žádá na tvém kole. Ochoten jsi na počátce, ale však velmi krátce: ač kde počátek osladiš,	1945
jědem skončenie obnadiš; podáš sebe s prva lacně, čest danú otplatíš pracně.	

Dobře sloveš svět, že jsi světel,  
že jsi náš zjevný nepřítel; 1950  
protivně se však svět vyzýváš,  
nebo ne vždy světel býváš:  
ač se komu v čem prosvietíš,  
tiem jedno lid k sobě dřietíš;  
jakž brzo člověka vzplodíš, 1955  
zlého jmu opět dohodíš.  
V tom se dobře dáváš znáti,  
že nemůžeš na dlůzě trváti;  
co na tobě kde přebývá, 167<sup>ba</sup>  
i v jedny čsti nepřebývá. 1960  
Zle se námi, světe, pečeš,  
jakžto ptáčkóm pruhla léčeš,  
a jakžto róžě brzo stečeš.

*ALEXANDER SE ZMOCNÍ DAMAŠKU  
ZRÁDNÝ SPRÁVCE MĚSTA JE POTRESTÁN SMRTÍ*

*IN CRASTINO POST BELLUM MITTIT DAMASCUM NUNTIOS  
DRUHÝ DEN PO BITVĚ POSÍLÁ KRÁL ALEXANDER DO DAMAŠKU POSLY*

Po jednom dni toho bojě  
potoči král posly svojě 1965  
do Damaška, k tomu městu,  
vzkazujě jim tu řeč věstú,  
aby jej míle přijeli,  
nebo jmu odpověděli,  
le tak, jakž by se poddali 1970  
i tako plat vydávali,  
jenž jest král Darius jměl.  
Nali juž sám tomu chtěl  
zlý oprávce toho města,  
jemužto po službě se sta, 1975  
vida, že se čas proměnil,  
an inhed na zlé pomienil.  
Všěcky, což tu bieše lidí,  
před město s sobú vylúdi  
pod umluvením přělstivým, 1980  
zradu 'mysli, srdcem křivým,  
poda na smrt ty všě lidi.  
Zle se to obak poklidi,  
neb jakž ty ľudi pobichu,  
jemše ho, na kolo zbichu. 1985  
A když to Darius vztvědě  
po posle, jenž mu povědě,  
že se tak tomu zrádci stalo,  
kak bě juž stratil nemálo,  
však otuši srdci svému, 1990  
že se tak bieše stalo zlému.

Zisk se ztrátú vždy na vázě,  
neb sě to často přiházie,  
jež zlé s dobrým přicházie.

*ALEXANDER, PODMANIV SI SIDON, DOBÝVÁ MĚSTA TYRU*

Juž bě šest dní pominulo 1995  
a na sedmý den sě hnulo,  
podlé pohan obyčejě,  
jakž sě ještě u nich děje,  
kteří běchu zbiti Řeci,  
skladše, král káza jě sežieci. 2000  
A když toho pokona,  
obráti sě do Sidona;  
což v téj vlasti bieše lidí,  
všěcky pod svú moc připudi.  
Ottad pryč obráti vojě, 2005  
nechtě kdy jmieti pokojě,  
k městu, jemuž Tyrus diechu.  
Ti jej protivně přijechu.  
Kto sě móže vz toho bráti, 167<sup>bβ</sup>  
komuž Bóh chce co dáti? 2010  
Tomu nemóž nic ostáti.  
Alexander když to vzvědě,  
že ti ľudé k brani řiedie,  
by tiem radosten toliko,  
nevědě řieci koliko. 2015  
Viz srdce vítěze toho!  
Uzřě na zdi lidí mnoho,  
jež sě jiným zdá pakostno,  
tiem jmu by velmi radostno.  
Vida časté věže ve zdi, 2020  
však sě mu to ničse nezdí.  
Nejedna smrtedlná střěla  
přětí se zdi z samostřieľa.  
Všudy sě stvie štíti zlatí,  
jimiž sě bě zastierati; 2025  
hustě stáchu na zdi kopie  
jakžto třtie neb sláma v snopě.

Kdyžto k šturmu potekú,  
u městě sě nic nelekú:  
jedni se zdi kámen valé, 2030  
druzí pak skytú hrále,  
ot třetích pak střěly letie  
jakžto krópě z deště létě.  
Král sě tím nic nerozpáči,  
káza, by tekli kopáči, 2035  
nad nimižto tváři nesú  
ovšem z přetvrdého lesu.

Se všech stran se ke zdi tištie  
jakžto žížely z mraviště;  
t'usíc se jich řebřie chvátí, 2040  
chtiece se na zed vzebrati;  
oboji se o smrt dělé  
a nejeden šíp vystřělé.  
Tako na smrt tekú slepě,  
vňuž ptáci váznú na lepě. 2045  
Sto jich jednu se zdi zabijí,  
a však se vždy ke zdi hrabí;  
pobitých dvě stě povlekú,  
avšak zavše pod zed potekú.  
Tu bez čísla ľudí zbichu 2050  
dřieve, než města dobychu.

Ten šurm stá za dva měsiece  
neb ještě k tomu viece.  
Na každý den šturmováchu,  
až však zed podebrachu; 2055  
na sto stran se zed oboři  
a nejeden by tu v hoři.  
Stá nepřietel s každé strany,  
neby juž potřeba brani;  
všudy hoře, všudy čistice,  
všady běžie jako mšicě 2060  
ženy, děti a křičiece,  
kam se dieti nevěduce.  
Tehdy zažhú na sto čestí.  
By se bylo lzě zahřiesti, 2065  
t'usíc by našel takých  
dětí, žen, muží všakých.  
Tak jim bě přišal čas trudný,  
každý mní, by byl den súdný,  
neb leč dietě, muž, žena, 2070  
všem zajedno smrt složena.  
Neslýchaný div ot diva:  
jedna hlava neby živa!  
Ne bez viny se jim to sta,  
že tu živ ni jeden osta, 2075  
že, když král chtěl k městu jěti,  
poslal, dávajě věděti,  
by jej přijěli milostně;  
ani vzemše radu sprostně,  
šesti poslóm oči z bodú, 2080  
pro něž vzěchu všicku škodu;  
jedno nechachu sedmému,  
jenž by jě vedl k králi svému.

Avšak svědčí Písmo o tom,  
jakož to město potom 2085

opět se jest opravilo,  
jakž, což tu pohanstva bylo,  
to vše přišlo k svatěj vieře,  
jakž juž dobře u Bóh věrie.

*O DOBYTÍ MĚSTA GAZY  
PŘI OBLÉHÁNÍ BYL ALEXANDER PORANĚN*

Kak se tu bě pomsta stala 2090  
i ovšem pakost nemalá,  
jímž se každý mohl vzstrašiti,  
jakž by nesměl vz něho býti  
pro tak protivnú příhodu  
i pak toho města škodu, 2095  
avšakž město Gaza  
tu hrdost na se pokáza,  
k svému králi vieru majě  
i v svéj tvrdosti se znajě,  
Alexandru odpovědě. 2100  
A jakž on to brzo zvědě,  
před to město se položi.  
Kak mu jdíeše vše po zboží,  
avšak se v tom neostřěže.  
Jeden měštěnin přiběže, 2105  
jakžto člověk výpovědný,  
mezi svými stojě předný,  
da královi mečem ránu,  
stojě prosřed jeho stanu.  
To jest pravda ve všiej věci, 2110  
že kohož Bóh chce ostřieci,  
nemóž ho kto lap dosieci.  
Tak se sta tomu člověku, 168<sup>ab</sup>  
jehož potom rozsěkú:  
udeři krále po hlavě, 2115  
chtě jemu otjieti zdravie;  
sta se jemu ne po zboží,  
sotně královi protě kóžu,  
proněž jej rozsieci káza.  
Tehdyž ľudem i rozkáza 2120  
a chtě s nimi k šturmu téci.  
Inhed potekú Řeci  
všickni zajedno s svým králem.  
Tu šturmovavše za málem,  
krále v ruku zastřělichu, 2125  
proněž se všickni smútichu.  
I sám král se viece smúti,  
všem se jednu káza hnúti,  
nic nedbajě na své rány.  
Tehdyž inhed na všě strany 2130  
potekú jakžto ptáci k lepu;



ač jich kde sto potepú,  
však v to miesto tisíc jdieše.  
V ten čas bez mesta budieše,  
by sē lépe nedomněli 2135  
a s králem příměříe vzeli;  
zatiem sē pak potiežúce,  
dachu sē královi v ruce.  
On jich mysl pokornú vida,  
s svými ľudmi v město vnida, 2140  
vojem dobřě otpočinu,  
až poně šest neděl minu.

HIC DIRIGIT GRESSUS IN EGYPTUM  
ALEXANDER TÁHNE DO EGYPTA

Tehdyž sē dotáza rady,  
obsadí města i hrady;  
pokľudiv všē zemské věci, 2145  
poče na větčí čest sieci  
do Ejipta před sē dále.  
Pomeškav tu dosti v mále,  
tu vsu zemi pod sē pobi.  
Zatiem dále před sē vhlobi 2150  
do Libye, v zemi takú,  
kdež vzē škodu nejednakú.  
Jest ta země všē bez vody,  
pusta ote všie úrody,  
ani kde v ní ptáček zpievá, 2155  
ani kde viděti dřeva,  
nikde sledu člověčého  
ani také zvierěčého;  
ot horkosti vsē v niej polí,  
nikde cesty znáti v poli, 2160  
jedno piesek znáti všady  
v téj zemi zde i onady.

Král Macedo, když to pozna,  
že v téj zemi věc tak hrozna, 168<sup>ba</sup>  
nechtě sē však rozpáčiti, 2165  
káza sē všēm hotoviti,  
jež chtieše s sobú pojieti,  
veždy tamo chtě dojěti,  
kdež pohanská modla bieše -  
tu v jednom dubě sedieše 2170  
v téj zemi velmi daleko -  
kak tam dojěti nelehko.  
Nejednoho zby člověka.  
By si byla mořká řeka,  
asi by bylo bez diva; 2175  
ande jedno piesek zplývá,

a to ot slunečné spály  
tak se onen piesek kalí,  
mútě se vniž moře samo.  
A když juž pojidú tamo, 2180  
koni jdúc cestu ubichu,  
větrové se obořichu;  
mnoho sto koní uvázú,  
s nimiž i ľudé zahřazú  
v onom piesce, an se mútí, 2185  
jakž se lepké moře krútí.  
Dřieve než šest dní pominu,  
až strati lidu třetinu,  
jež v tom piesce stonuchu.

A když šest dní pominuchu 2190  
a sedmý slunce osvieti,  
uda se mu tu přijěti,  
kdežto ta modla přěbývá,  
u niež ľudí síla bývá,  
v lesě, jenž Hamon slove. 2195  
Tu kraššie studnice plove,  
než ju vídal člověk který.  
Tu podlé pohanské viery,  
ktož chce u té modly býti,  
musí z té studnicě píti. 2200  
Jest ta toho obyčejě,  
že když slunce z hory spēje,  
tak se jejie voda vzvaří,  
jakž horký úkrop, tak paří;  
jakž slunce v polodne vzmiení, 2205  
tak se ta voda promení,  
tak lútě bude studena,  
jakžto ledu nakladena;  
a když slunce k hoř spēší,  
opět se voda rozřěší, 2210  
tu jie j horkosti přibude;  
té pakli prvé nezbude,  
jeliž bude ku pólnoci,  
opět jie j přibude moci;  
studenosti jie j přibývá, 2215  
vňuzto když poledne bývá.

Tehdyž král, dav běsu obět, 168<sup>bβ</sup>  
musi se vrátiti opět,  
kak bě přič přěd se pomienil,  
by byl toho neproměnil 2220  
posel, jenž se za ním přibral,  
pravě, že se Darius sebral,  
chtě ho podstúpiti bojem:  
káza se vrátiti vojem,

s nimiž chtieše na Múřiny, 2225  
by nezvěděl té noviny.  
Toho sě najviece ubá,  
že sě po něm vojna hrubá  
bieše vzbudila v téj chvíli,  
doňadžto v Libyi byli, 2230  
jěž jdieše lidu obojů  
k strasti, k smutku, k nepokoji,  
k času ovšem ukrutnému,  
zajisté přieliš k smutnému.

*JAK SE DARIUS ZNOVU VYPRAVOVAL DO POLE*

HIC DARIUS NULLI EX SUIS PARCIT, OMNES CONVENIUNT  
*DARIUS NIKOHO ZE SVÝCH LIDÍ NEŠETRÍ*  
*VŠICHNI SE MUSÍ DOSTAVIT NA VOJNU*

Mezi tiem jakžto juž oživ 2235  
Darius, svú moc přemnoživ,  
bieše všě země opustil,  
že nikomu neotpustil,  
by nešal na vojnu strastnú,  
všěm svým chvíli na nešťastnú. 2240  
Kmet, jenž oral po všě léta  
i jenž robil, ploty pleta,  
v ony u pokojné časy,  
nemohl užiti nekrasy,  
musil jíti, nesa kopie, 2245  
jenž lépe věděl o snopě,  
i ten, jenž věděl o cepu  
nebo kdy čas vziati řěpu.  
Prázden cep každý ležieše,  
kto by mlátil, nikte nebieše; 2250  
ležiechu prázdney motyky  
a vzdýcháše vól všeliký,  
ande nenie kto jím ořě;  
nebieše kto hromad bořě  
ani křovie kto kopajě; 2255  
opadly běchu všě stájě,  
nebieše živ kto jich pleta:  
přišla běchu smutná léta!

Lidí mieše ovšem mnoho,  
ale co bylo do toho? 2260  
Stratí člověk v každém městě,  
když k tomu nenie štěstie;  
věz to každý, věz to věstě!  
Mnoho bě ľuda sprostného  
a tak dosti tvrdého, 2265  
jimiž by mohl boj zdiati,

by mu Bóh chtěl toho přieti. 169<sup>aa</sup>  
 Ale co do které moci?  
 Vynidú mdle všitci roci,  
 když Božie nenie pomoci. 2270  
 Jdieše s sobú slony stěžě,  
 na nich biechu dobré věžě;  
 bliz jmieše tisíc buvolóv,  
 jež vzhóru i dolóv  
 na voziech věžě táhniechu, 2275  
 na nichžto střělci sediechu,  
 a nejedna ottad střěla  
 šlechtný kón proletěla.  
 Dosti se vypravi silně,  
 všelikú věcí pilně, 2280  
 více než sto tisíc ľudí  
 s sobú na vojnu vyklidi.  
 Však se vše jěšutně děje,  
 ač kto na kterou čest děje,  
 když co Bóh komu nepřěje. 2285

HIC SARRACENI COMMITTUNT IGNEM, UT ALEXANDER REUERTERETUR  
 SARACÉNI VŠECKO ZA SEBOU PÁLÍ, ABY SE ALEXANDER MUSEL VRÁTIT

*ALEXANDER SE VŠAK RYCHLE ŽENE ZA EUFRAT ZA DARIEM*

V tu dobu paky král řecký,  
 ke všemu převážný, dětečský,  
 s svú mocí i s svými Řeky  
 stáše na 'ný straně řeky  
 té, ježto Eufrates slove, 2290  
 jež skrzě ty země plove.  
 Tehdyž poče dále  
 na saracénského krále.  
 Nali ten juž kázal žéci,  
 kadyž chtěli jěti Řeci; 2295  
 i kadyž jich byla česta,  
 tady sežhú vsi i města.  
 Vše těženie ohněm polí  
 u městech, ve vsiech i v poli.  
 Dosti byla sprotná rada, 2300  
 za by juž, se bojě hlada,  
 před se tamo netáhl hlúbe;  
 ale zamyšlenie hrubé,  
 na něž bě srdce obrátil,  
 kromě ž' by se život krátil, 2305  
 tak by snad musil přestati  
 inhed tu náhle chvátati.

Káza brzo vstáti vojem,  
 hna s nevelikem nepokojem,

převáživ se vše své věci, chtě nepřítele dosieci; hna za ním veždy po sledu, kadyžto jej vódce vedú. Jakžto vнадný sledník koli někde v lese neb u poľu stopy se jelenie chopě, vždy se ho drží po stopě; ač jest mnoho jiné zvěři, všakž jiněj neuvěří; veždy se přidrží truda, v tom nejmá nic obluda; na něž najprvé pomiení, nikak toho nepromení; ač zvěř i daleko zběhne, však teče, až ho dosiehne: takéž Alexander těže, až však nepřátel dosěže. Dotad jězdu v cestě děla, až přihna do Arběla, v ňužto dobu se súmrači.	2310     2315 169 <sup>aß</sup>     2320     2325     2330
---	--

*UNAVENÉ VOJSKO ALEXANDROVO SE BOUŘÍ, NADTO JE JEŠTĚ ZNEPOKOJENO  
ZATMĚNÍM MĚSÍCE*

Tu se jich dosti rozpáči, jimž koní snide mnoho, pyčúc na krále z toho, o něm všecko zlé šepc'úce (šepciúce), mnozí mdlobú sotně jdúce, každý řka: „Co to pomóže, ač nás každý život zmóže pro člověka jediného, jenž tak srdce lakomého, jemuž se zdá všecko málo, což v světě by mu se dálo?“ Tak pykáchu svého truda. Za tiem se pak inhed uda:	2335        2340
--	--

*HIC LUNA PERMUTATUR  
ZATMĚNÍ MĚSÍCE*

pokáza se zvieřinice jakžto z jutra domovnice; potom pak měsieć vznide, inhed mu v světlosti snide; tako se promeni ovšem, že by tma po světu po všem. To se ještě často stává, že se ho světlost proměnievá;	2345      2350
--	----------------------------------

i mluvie to sprostní dědi,  
 by jej tehdy jědly vědi.  
 Tehdy sě veš ľud zamúti,  
 řka: „Co sě nad námi skutí? 2355  
 Tato tma jest příklad toho,  
 že nás umře za jitra mnoho.  
 Toho král náš dopraví,  
 že ny našich životóv zbaví;  
 podejmem škodu nemalú, 2360  
 všecko jednomu na chválu.  
 Že kto nám jest to poručil,  
 by sě nás každý proň mučil?  
 Lepí jest sám umra za ny,  
 než to hoře spadne na ny.“ 2365 169<sup>ba</sup>

Král uslyšav řeč svých ľudí,  
 uzřě, že sě zle o něm kľudí,  
 nic sě tiem neustrašě:  
 „I co sú,“ vece, „řeči vašě,  
 pro něž čtete moju vinu? 2370  
 Každá věc jmá svú hodinu,  
 i kak ju Stvořitel ustavil.  
 Kto jest vám takú řeč pravil,  
 by to bylo zlé znamenie,  
 u měsieci promeněnie? 2375  
 Místí o tom dobřě vědie,  
 kak sě všickni časi řiedie,  
 jakž jě Bóh ustavil tako,  
 že sě neproměnie jinako.“

HIC ARISTANDER DE LUNA EXPONIT  
*ARISTANDER VYLOŽÍ VOJSKU ZATMĚNÍ MĚSÍCE*

Tak povědě Alexander. 2380

Tehdy přistúpě Aristander,  
 jenž bieše mistr veliký:  
 „Slyš to,“ vece, „vás všeliký,  
 nedržte sě v tom obluda!  
 Ten Stvořitel všeho ľuda 2385  
 i všie věci světa seho,  
 což jest ustavenie jeho  
 ot najprvnieho počátka,  
 v tom nenie ničse převratka.  
 Slunce, měsíc i planěty 2390  
 ot počátka všěmi lety  
 vždy sě držie svého běha,  
 moře, řěky svého břěha.  
 Ač kdy zlý děšť na skot spadne,  
 neb sě kde město propadne, 2395

nebo mor vstúpi na ľudi,  
 nebo se kde válka vzbudí:  
 jakž první den ustaveno,  
 tak nebude promeněno.  
 Viztež, pročti se to stává, 2400  
 jež se měsíc proměňává:  
 něterdy když tak přiběhne,  
 že když rohem hor dosiehne  
 a pod zemi již pomiení,  
 v tu dobu se vždy promení. 2405  
 Svědčé také mistři umní,  
 že se jmu světlosti umní,  
 když přistúpi k slunci blíže.  
 I mluvie tak mistři tíže:  
 jakž pochodně svietí viece 2410  
 nežli při niej malá sviece,  
 takéž jakž se s sluncem sejme,  
 slunce jmu světlost otejme.  
 Nicti v tom jiného nenie,  
 jedno jmějte za znamenie, 2415  
 že, když se měsíc omračí,  
 tehdy se pohan čest potlačí;  
 a když slunce pobledie,  
 tehdy Řeci svú škodu vztvedie.  
 Jmějtez,“ vece, „všickni za to, 2420  
 že jest pobleděl měsíc na to:  
 jakož jistě to vidíte,  
 tak tento boj obdržíte.“

*ARISTANDROVÝM VÝKLADEM SE VOJSKO UPOKOJÍ A CHYSTÁ SE NA DALŠÍ VÝPRAVU*

To povědě ten starosta,  
 i bieše to vše řeč prostá, 2425  
 neb to dolíčichu sami  
 starých králův příhodami.  
 Tiemž přesta zlé umyšlenie  
 z tak radného promluvenie;  
 tiemž zavrhu všě strachy. 2430  
 Ktož by počal býti plachý,  
 ten přesta všie své dřevnie řeči,  
 jsa již hotov ke všiej sěči.  
 On uzřev mysl svého ľuda,  
 že již nežádá klida, 2435  
 káza, by se ľud oblačil,  
 by se opět nerozpáčil.  
 Prosřed noci náhle vstachu,  
 jakž trubačí hlas poznachu,  
 a sám král hna před zástupy. 2440

Nejeden panošě hlúpý  
ještě ležieše a chrápě,  
ande jeho snové trápie.  
Některého svůj pán volá,  
an dříemě leze pod kola 2445  
a chtě ještě rád pospati;  
avšak by co bylo bráti,  
nebylo by jmu do spánie.  
Ale tu neby čas bránie,  
nebo dieše k času tomu, 2450  
kdež bě péče ne o domu,  
jedno životě jediném,  
a to ni o čemž jiném.

## Knihá čtvrtá

### *NA DALŠÍM ALEXANDROVĚ POCHODĚ ZEMŘE DARIOVA MANŽELKA*

HIC INTRAT ALEXANDER MONTIUM ALTITUDINES  
*ALEXANDER SE SVÝMI VOJÁKY PRONIKÁ DO VYSOKÝCH HOR*

V tu dobu král Macedonie,  
jeho voj, jeho podkonie 2455  
v také sě hory táhnieše,  
jichžto výsost taká bieše,  
jakž jich sotně móż dozřieti.  
Tahdy jemu bieše jěti.  
Tehdy, jemuž bě nevykla 2460

*manželka Dariova steskem po muži a žalostí nad pádem otčiny zemřela. Alexander ji oplakával jako svou matku nebo sestru, právě tak, jak by byl nad ní nařikal Darius.*

### *DARIUS SE DOVÍDÁ O SMRTI SVÉ MANŽELKY A PROSÍ ALEXANDRA O MÍR*

*Od jednoho Tyřana, který uprchl z řeckého tábora, dozvěděl se Darius o smrti své ženy i o tom, jak se k ní Alexander laskavě choval a jak nad ní truchlil. Celý perský tábor nařiká nad smrtí královny.*

*Potom vyšle Darius k Alexandrovi posly žádat za mír. Alexander však návrh Dariův zamítne s pyšnými slovy, že je králem, ne kupcem, a odešle posly se vzkazem, že nepřátelství mezi ním a Dariem je věčné a že vše Dariovo, i on sám, náleží Alexandrovi a Řekům.*

### *VOJSKA SE ZNOVU CHYSTAJÍ K BOJI*

*Po slavném pohřbu Dariovy manželky svolal si Alexander své bojovníky a takto k nim promluvil:*

*„Stojíme před posledním bojem. Nepřátelé nad námi vynikají jen počtem; tím slavnější bude naše vítězství, čím s menšími silami ho dobudeme. Udeřte s mečem na zbabělé zástupy! Vidíte, jak se lesknou drahým kamením, zlatem a nachem? Když takto jdou do boje, jistě nad nimi zvítězíte.“*



## ZLOMEK BUDĚJOVICKÝ (1—342)

„---  
ač podlé vaše čsti práva  
chcete sobě věrně pomoci  
proti téj nesstáléj moci  
hi to všecko sobě zlaté,  
ježto jakžto v rukú máte, 5  
ač ruka takéže k meču  
jmá jakžto ke bráňú péču,  
vy sobě všě sbožie mějte,  
a mně jedno té čsti přejte  
v slově ač si velmi malém, 10  
bych jedno slul vašim králem,  
sa účasten čsti v téj řeči.  
Ale což jest v kteréj sěči,  
té mi vždy dajte účastnu  
býti pro vašu čest vlastnú. 15  
Paklí mě vás kto upatří,  
za dvě neb kročějě za tři  
bych postúpil v zástup za sě,  
kterého bojě lekna sě,  
skyta před sě vás kterého: 20  
nepřejte mi nic dobrého.“

### *SLOVUTNÝ HRABĚ PATRON PŘEBĚHL S DŮLEŽITOU ZPRÁVOU OD DARIA K ALEXANDROVI*

Hi byl by snad mluvil více;  
tdy sě jmu uda vezřiece  
znamenati jězdcón mnoho,  
ženúc ot krále onoho 25  
s jedniem hrab'ú (hrabiú) velmi mocným,  
s člověkem ovšem pomocným,  
jehož on král vypověděl.  
A ten byl to z zrady vzvėděl,  
ž' chtiet' nepřátely přelstiti: 30  
kdež sě bylo boju sníti,  
kotvy byly na všě strany  
králem pohanským metány,  
zda by točúš as juž tady  
učinil něco převady 35  
u přelščení dosti malém.  
Takž ten hrabie mluviv s králem,  
v službu sě přikáza jemu,

odpověděv kráľu svému,  
Patron, ten slovutný hrabie. 40

## Hic est distinctio quinta Kniha pátá

### *JAK SE OBĚ VOJSKA SRAZILA*

A juž všady straně na 'bě  
nejeden zboden na hnání  
před zástupy v cekcování, 1<sup>b</sup>  
chtě druh druhu býti škoden:  
sen zastřelen, onen zboden 45  
v tomž střílení hi v téj sěči.  
Uvěřiv juž ve všiej řeči  
král hřecký tomu pohanu,  
hnu zástupem v jinú stranu.  
Což mu třeba, vše rozkázav, 50  
vzdviže sě, svůj helm zavázav;  
takž jakž jej náhle zadirže,  
přijem kopie hi navirže.

Netáhil by kto hnúci okem,  
tak sě náhlým snidú skokem. 55  
Na všě strany střěly letie  
jakžto krópě z búřě létě,  
zde hi onde kopie třěšćie  
jakžto trscie neb zechlé léšćie  
a hlas sě vzdvihl až v oblaky. 60  
Taký zvuk, třěsk hi křik taký  
by v zástupiech stranú obú,  
jakž sě zdáše, by v tu dobu  
sto hromóv spolu vzehřměli,  
tak sě běchu tvirdě sněli, 65  
vňuž by koli z firmamenta  
všecka čtyři elementa  
chtěla sě vydřieti z kořen:  
taký bě zvuk hi křik stvořen.

### *JAK SE ALEXANDER UTKAL SE SLAVNÝM POHANSKÝM HRDINOU ARISTOMANEM*

V tu dobu král z Macedonie 70  
pobodl bieše svého koně  
v zástup jakžto lev, ne zkrotka;  
tehdyže sě inhed potka  
s jedniem slovutným pohanem  
z Indie, s Aristomanem. 75  
A ten seděl na velblúďě,  
vítěsky sě s kopím pudě,

a král na svém Bucifale.  
 Tenž pak pohan potka krále,  
 v němž se jmu sta něc po sčestí: 80  
 zetřě kopie až do pěsti,  
 jímž obáč nic nepoškodí.  
 Král se pak velblúda hodi  
 podlé plece v samé hrudi,  
 v němžto také nepoblúdi; 85  
 nebo bě velblúd vysoký 2<sup>a</sup>  
 a k tomu pak činil skoky,  
 pro něžto se nízko uda  
 kopie snésti na velblúda.  
 Inhedž se velblúd převrátí, 90  
 vňuž koli když se vyvrátí  
 javor ot moci větrové:  
 tak to tělo velblúdové  
 učini lom, k zemi spadna.  
 „Snadná,“ křikú Hřeci, „snadná 95  
 stane se nám čest hi chvála,  
 když se králi ta čest stala!“

#### *JAK SE DÁLE BOJOVALO PŘI VELKÝCH ZTRÁTÁCH NA OBOU STRANÁCH*

By boj tvirdý s obú stranú,  
 nejednu smirtelnú ránu  
 obojě sobě tu dachu, 100  
 kdež se najpirvé potkachu,  
 ande bradaticě, hrále  
 ve krvi jakžto v vodě kalé.  
 A král hřecký tam v zástupy  
 třěl se, sěka on ľud hlúpý, 105  
 kdež meč, hrále, bradatice,  
 sěkúce naň tak hi sice,  
 jeho hlavě se otrúti,  
 jímž se mysl ho nic neskrúti.  
 Tak bě k sěči přiřotován, 110  
 vňuž by byl z železa skován;  
 a snadno jmu vše pak snésti,  
 že jmu šlo všecko po stěstí.

Takž tu ot něho smirt vzěšta,  
 jež najlepšie z těch tu biešta: 115  
 Fareš jednomu jmě bieše,  
 druhý Elifar slovieše,  
 jenž byl ot Ejipta hrabie  
 a sen pak z Syrska markrabie,  
 člověky oba bohatá, 120  
 v nůž se sta veliká stráta  
 tomu králi pohanskému  
 hi jeho pak ľudu všemu.

Co jich vzě v životě strátu,  
zřiece dvú udactvo na tú, 125  
již sě sěkli velím viece,  
onú dvú udactva zřiece!  
Neb její přemocná síla  
mnoho Hřekóv bě zhubila 2<sup>b</sup>  
bitím, bodením hi sěčí. 130

Ale všakož, jakžto řeči,  
proti Hřekóm nic nebylo,  
což sě bě pohan zhubilo.  
Všady po prachu, po trávě  
tekl potok, zem'u (zemiú) krvavě, 135  
v němž juž ležal ľud hubený  
vňuž les neb háj porúbený.  
S obú stranú sta sě stráta.  
Stála čtvera pkelná vrata  
otvořena až do kořen. 140  
Taký byl křik d'ábly stvořen,  
mniece, by sě země sřekla,  
chtieci jě vyhnati z pekla.  
Tak dušě letěly hustě,  
jakžto když stáda rozpustie. 145  
Což bylo kde prázdných kútóv,  
mohl jest býti piln dóm Plútóv;  
neb v tom boju řiedký zbaven,  
by nebyl Hřěky unaven.  
Ande všudy ľudí hlúpi 150  
ležie ssěčeni vňuž trúpi:  
leží Enoš od Filoty,  
slovutný muž z pohan roty,  
zabiv tudiež Ežífila,  
v němžto velé pomoc byla 155  
všem lepším hřeckého krále,  
sšed zabitých ne u mále.

#### *ALEXANDRŮV ZÁPAS S OBREM*

Bieš tu také ober jeden,  
králem pohanským vyveden  
tam od Čirveného moře. 160  
Ten bě přišel na své hoře:  
člověk postavú ne krátkú,  
Múřín otcem, ober matkú,  
jehož ktož uzřěl, ten stirnu  
pro 'nu tvář mocnú hi čirnú 165  
hi pro tak silnú postavu.  
Jakžto kádcu majě hlavu  
a žird vňuž pavuzu nesa,  
jakž ju kdes byl vytirhl z lesa,



ot darův drahoty všaké, 190  
přechvalú čsti nejednaké.

Zatiem povezú pardusy,  
lvy hi mnohé velé štrusy  
hi což jiné ptačie sběři  
hi přěľúté divie zvěři, 195  
ježto, kletcěmi lomieci,  
řula, své schrány nechtieci.  
Což by lepšihó kde jměli  
neb co ľuběhó věděli,  
ježto by jmu bylo vřácno, 200  
to jmu bě dáti vše lacno.  
A to vše v takém veselí,  
jakéhož nikdy nejměli,  
ot hercův, ot metcův všakých,  
piesnotvorův všelikakých, 205  
jimižto pilny ulicě  
radosci také hi sicie  
hi chutost'ú všaké hudby.

Tohož veselé dotud by,  
jeliž všecka ta noc sjide; 210  
toliž ľud pak domův jide.  
Nikdie nečtem, by tak velé  
bývalo v světě veselé,  
ani když římská moc svého  
volila krále kterého, 215 3<sup>b</sup>  
by v tak velikěj radosci  
hi v tak přemnoženěj cnosci  
svěhó ciesařě přijala  
neb takú čest pokázala.

A s právem sě jmu to dálo, 220  
což sě jmu jest čsti kde stalo,  
že sě vybrav s málem ľuda  
hi pojměv mnoho nekľuda,  
svú věc'ú (věciú) tak snažně pílil,  
až sě jmu veš svět pochýlil. 225  
By Bóh uslyšěti ráčil  
své křestěnstvo hi to zračil,  
by takýž byl českým králem:  
úfal bych v to, ž' by za málem,  
leč buď Litva, leč Tateři, 230  
kakž sú menováni kteří,  
Besermené nebo Prusi,  
leč nepotvirzení Rusi  
přišli by k takěj připřětě,  
jakž by, sě krsta přichopiece, 235  
byli svých modl odstúpiece.

Hi to by se státi mohlo,  
ač by to co juž pomohlo,  
že Němci, již sú zde hoscie,  
chtie doždaci, by na moscě 240  
Pražě, jehož Bóh snad nechá,  
nebylo viděti Čecha:  
hi mohlo by se birž státi,  
by jich bylo nevidati.

*ROZKOŠE BABYLÓNSKÉ ZKAZÍ ALEXANDROVY MRAVY*

Divž se, Babylóne město! 245  
K divuť jest podoben, věz to,  
tvój král, přieval všeho světa,  
všech jiných králův přípřeta,  
o němž Danielem prorokem  
jest písáno dávným rokem, 250  
jakož jemu od pólnoci  
bylo přiti v silnéj moci,  
čůž o jednom rozě kozlu  
tomu beranovi po zlu,  
jenžto jměl silná dva rohy; 255  
ten před ním spadl, sehnuv nohy.  
Tenž juž taký hi tak mocný  
hi svéj postati pomocný, 4<sup>a</sup>  
Babyló, tvým králem bude,  
pod nímžto tvá čest probude, 260  
jehožto by veš svět žádal,  
by se tomu jedno nadál,  
by sstál v té mysli dobrotě,  
južto jest proměnil pro tě,  
tvému se sbožú obloživ, 265  
jehož byl jest málo poživ,  
zradiv se nečstným opilstvem  
hi také tiem zrádným smilstvem,  
jehož viece nenie poně  
nikdie než u Babylóně, 270  
kdežto malého dle mýta  
dci mateřú jest neskryta.  
Tiem všiem tvój král se oleniv,  
by všu moc sirdcě vyplniv.

Ale, ač pravdu poviemy, 275  
hi jinde toho něč viemy,  
o němž by v mlýně co hudli,  
snad by pod střechú oškludli.

Incipit distinctio sexta  
Kniha šestá

V též rozkoši, v též ozrači  
Alexander mysl omrači, 280  
třiceti dnův odpočívav,  
po své vůli tu přebývav.  
By byl jho kto tdy nadtrůtiv  
nebo kterou válku můtiv,  
byl by velím více mdlejí, 285  
jímžto se mněl sa čilejí.

### *ALEXANDER VYMYSLÍ NOVÁ VOJENSKÁ ZAŘÍZENÍ*

A všakž, kak nerad, z té vóle  
musi ven dieti na pole.  
Tehdy když vytahú vojě,  
na sarapských polích stojě, 290  
jednu věc vybrav z své mysli,  
nebývalú věc zamysli:  
jakž zástupóm stráž vyvoli,  
již u šturma hi na poli  
nebyli nice činiece, 295  
jedno zavše na to zřiece,  
aby u každého skutka,  
kohož která věc kak utká,  
jenžto by vztáhl nebo přěčil,  
by ten strážný na to svěčil. 300 4<sup>b</sup>  
K tomu zamysli věc druhú:  
káza vzvěsti žird přědlúhú,  
po niejžto by bylo znáti,  
když by bylo vojšče vstáti;  
neb tak mnoho ľuda bieše, 305  
jakž juž trub nedoslyšieše.  
Tuž žird za věst ve dne jměli,  
v noci dýmem věst věděli.

Pro těchž zámyslův noviny  
chtě k ľudem býti bez viny, 310  
zda by byl kto jho co vině  
v tom, což byl bez rady čině,  
vzmluvi a řka: „Ľudie moji,  
zdali kto vás, jenž tu stojí,  
jest, jenž by se co domýšlel, 315  
bych bez rady co zamýšlel,  
jež by bylo škodno komu?  
Hi jeden z vás nevěř tomu,  
bych tuto věc sám o sobě  
zamyslil, chtě kteréj zlobě, 320  
kromě ž' čin této nadsady,  
k němužto bud' vaše rady,  
těm všakým byl na přihrozu,



jižto strachem nebo hrózú  
 nesdějú lap skutka čstného 325  
 mysl'ú sirdcě núdatného,  
 by núdatní, lepších zřiece,  
 byli také lepšu chtiece,  
 jehožto jest třeba tuto,  
 kdež často bývá překruto, 330  
 u příhod ve mnozě pilných,  
 vašich dějem skutkóv silných,  
 o nichž by nikte nevěděl,  
 když by jich kto nepověděl.  
 Protož tato věc neškodná 335  
 buď vám l'úba, ač jest hodna,  
 při tak mnohéj téjto sběři,  
 kdež druh druhu málo věří,  
 a což dobrý skutí živě,  
 to zlý na sě potkna lživě, 340  
 vezme to, což nezaslúžil,  
 jehož lepší bude núžil.“

-----

## ZLOMEK MUZEJNÍ (1—80)

### ALEXANDER DOBÝVÁ TVRZE UXIJSKÉ

*Když se Alexandrovi vzdalo město Susa, vypravil se dále do země Uxijské, kterou spravoval Metadeš, muž statečný a Dariovi věrný, Alexander koná přípravy k dobývání uxijské pevnosti, je stále mezi prvními a takto pobádá své vojiny:*

„Kdybyste se brzy zmocnili tvrze,

----

všeho bych vám přerád pomohl. 1<sup>a</sup>  
 Každému sě vás v tom sžěli,  
 jakž jste svůj rod dnes viděli,  
 proněž mi život nežáden.  
 Ni jeden hrad tak nesnaden 5  
 ani město jest dobytí,  
 ač chce vám žěl toho býti,  
 čsož ste své viděli škody;  
 ani ohni ani vody  
 ani skály ani hory, 10  
 v tom nebude ničs přípory,  
 všecko vám bude po rovnu.  
 Jakož jmá výsost neskrovnú  
 toto město i přiekopy,  
 čsož sě vás každý přichopí, 15

vašě moc všemu odolá.“  
Řek tako, na všě zavola  
i sta pod zd'ú všěch najdfieve;  
ande s pravé strany, s levé  
tekú s řebřimi, s motyky

20

----

*V té chvíli se objevil na vrchu tvrze hrdinný Tauron. Vojíni Alexandrovi nabyli tím odvahy, ale obránců tvrze se zmocnil strach a zoufalství:*

by bylo kam lzě utéci, 1<sup>b</sup>  
každý by rád pryč vyplanul.  
Druh družců juž zapomanul,  
každému o sobě péčě,  
každý sám podává mečě, 25  
as by tiem život probavil.

HIC MEDATES NUNTIOS AD MATREM DARIII MISIT GRATIAM AB ALEXANDRO  
VELITEL TVRZE MEDATEŠ VYPRAVÍ POSLY K DARIOVĚ MATCE, ABY NA  
ALEXANDROVI VYPROSILA MILOST PRO UXIJSKÉ OBČANY

A sěm juž tajně vypravil  
Medateš posly, své rádcě,  
v stany k Dariově matcě,  
prosě za to, zda by směla, 30  
by za ně prosbu zprostřěla;  
nebo jmieše vnuku jejie,  
pro ňuž mu by ta nádjě,  
ač by kterou věcí mohla,  
by jmu života pomohla. 35

Jide přěd král čsná kmeticě  
a jmajúci strachu líce  
a řkúci: „Mój žádný král'u,  
kak jmám k tomu čáku malú,  
bych nynie v tom byla hodna, 40

----

*abys mě vyslyšel, přece však spoléhám na tvou dobrotu a osměluji se prosit:*

Ráčíš-li, ty ľudi zprosti, 2<sup>a</sup>  
ač koho nechceš jiného,  
Medateše jediného,  
jenž je proti tobě shřešil,  
by mě tiem jedniem utěšil.“ 45

Kaká vóle milosrdná  
i kaká mysl ovšem tvirdná  
i skutek zajisté divný,  
že ľud, jenž mu byl protivný

i tak ovšem zavinilý, 50  
již sú juž svázáni byli,  
milost pro ni obdrželi,  
své dědičstvo vše přijeli,  
jakž v ni v čemž nevzeli ztrátu,  
ni v pokladě ni v svém platu! 55  
Nezdá mi se, by vlastná máte  
při tom času, při téj ztrátě  
kde takú věc obdiržala,  
jakož se téj ženě stala.

HIC APPLICAVIT ALEXANDER AD AQUAM ARAXEM  
*ALEXANDER SE DOSTAL K ŘECE ARAXU A DOBYL MĚSTA PERSEPOLE*

Tehdyž ten ľud osvobodě, 60

*rozdělil si Alexander s Parmenionem voje a kázal mu stíhat Daria po rovině; sám pak s vybranými jezdci táhl do Persidy. Nikde jinde nezkusil tolik nebezpečí.*

---- 2<sup>b</sup>  
ani které cesty také.  
Nikdy nejměl horšie chvíle  
ani většieho úsilé.  
Pojmě ovšem mnoho strasti  
dřieve, než doby té vlasti, 65  
ande tako příkří plazi,  
kdež se on ľud kryjě lazi,  
ande nenie nikdie sledu,  
jedno plaz jako po ledu.  
Kakž jich dobýval vítěžsky, 70  
však protože jměl ľud těžký,  
prvé než jě mohl přemoci,  
nepřestav ve dne ni v noci,  
množstvo ľudí život skona,  
však se podda vlastcě ona. 75

REX ALEXANDER DIRIGIT IN PERSIAM  
*KRÁL ALEXANDER VTRHNE DO PERSIE (PERSIDY)*

V tu dobu se den osvieti.  
Tdy se jmu uda přijěti  
k řecě, jiež Araxes dějú,  
ande druh před druhem spějú  
a chtě rád býti za mostem 80  
----

*Alexander se přepravil přes řeku, rychlým útokem se zmocnil Persepole a po zásluze ji vyvrátil. Neboť když se blížil k městu, setkal se se zástupem 3 000 zajatců makedonských, jež byli Peršané hrozně zohavili. Alexander zaplakal nad nimi a všemožně je utěšoval. Ubožáci se*

*pak rozhodli, že se již nevrátí domů, nýbrž že zůstanou v Asii. Alexander jim rozdělil pozemky a opatřil je stády a obilím.*

#### ALEXANDER STÍHÁ DÁLE DARIA

*Potom Alexander spěchal dále za Dariem do Médie. Ale perský král byl již v Ekbatanech a hodlal odtud ještě jeti až do Bakter. Ale když se dozvěděl, že je Alexander již nablízku, svolal své věrné a vybízel je k boji. Vojáci uposlechli až po výzvě Artabazově.*

#### O ZRADĚ BESSOVĚ A NARBAZONOVĚ

*Bessus a Narbazones, opírajíce se o silné vojsko, spikli se proti Dariovi. Usmyslili si, že ho buď zajmou a vydají Alexandrovi, jehož přízeň by si tak získali, anebo že Daria zavraždí, sami pak budou vládnout a dále povedou válku proti Alexandrovi. Narbazones radil proto Dariovi, aby na čas postoupil vládu Bessovi, že on by mu ji po vítězné válce s Alexandrem zase odevzdal. Darius, tím rozzloben, chce Narbazona zabít mečem, ale ustoupí prosbám i hrozbám Bessovým.*

*Oba spiklenci se pak utábořili opodál ostatních. Artabazus krotil zatím hněv králův a radil mu, aby se za tak těžké chvíle raději snažil vládností zabránit roztržce mezi vojskem. Darius sice uposlechl, ale zármutek a zoufalství, zatvrdeli průvodcové přemožených, zachmuřují jeho mysl. A tak v jeho táboře vznikala mezi lidmi nepokoj.*

## ZLOMEK BUDĚJOVICKOMUZEJNÍ (1-346)

----  
V tu dobu ta dva prorádcě, 1<sup>a</sup>  
nevěrného skutka skládcě,  
radiesta sě nejednako,  
nevěduce ješče, kako  
bylo jima svého krále 5  
jieti, v mnozě či u mále;  
neb ke všěm tu neúfásta,  
pro něžto sě velmi básta,  
ač by jho kak mětně jala,  
by sama v tom neostala. 10  
Takž o tom mluvivše mnoho,  
Bessus vece: „Co do toho,  
ač bychvě myslilaj déle?  
Ráno, kdyžť vstane s postele,  
pojďvě předeň, všakž nesborně, 15  
postaviece sě pokorně,  
rcěmež: „Kráľu, co svě sděla,  
v tom sě svě lepše domněla,  
mniece, ž' byť sě to slůbilo;  
a kdyžť to protivno bylo, 20  
toho sirdečně želévě.“  
A mezi tiem nikte nevie,

co se stáci moci bude,  
jakž najú obáč nezbude.“

Juž bě ľud dnem se ujiscil, 25  
a svět obáč se nezčiscil  
ote všie mraky tmy nocnie.  
Tehdy obáč nepomocně  
ráno uzřev zornů hvězdu,  
král Darius, náhlú jjezdú 30  
chtě přeč, sedieše na vozě.  
Tdy ni o čsti ni o Božě  
tbajúce ta mužě zrádná,  
sen hi on přéd vozem padna,  
postavú smutného líčě 35  
ležeta přéd vozem nicě,  
mluviece k němu s pokorú,  
vzdvihše k němu hlavy vzhóru,  
řkúce: „Kráľu, najú vina  
jest velika, všakž ju mina, 40  
vezři z tvé milosci na to,  
že, doňadž své živa, za to  
tiem té viny pokúpívě,  
jakž tebe viec nódstúpívě  
s postatú našeho rodu, 45  
s tobú na zisk hi na škodu  
s milost'ú ostati chiece,  
tebe viec neodstúpiece.“  
Tdy vida jě v téj pokořě,  
stešče sobě, silz unořě; 50  
tuž jima inhed uvěři,  
tuže se s nima hi smieři.

Dokončav to s sima rúče,  
vozatajóm přeč ponuče, 55  
hna přeč, nikdie nepostojě,  
zavše nepřátel se bojě.  
Ana, což o něm ukladla,  
v tom jima mysl nic núpadla,  
kromě zavše toho střěhla,  
kak by té zrady dotiehla. 60  
A čstný muž chváta přeč spěšě,  
voj pak sěm hi tam se miešě,  
kdežto byl mnohý nevěda,  
kam chtěl král, kam-li byl jěda,  
neb jich viece nevědělo, 65  
což se ot sich státi chtělo.

### *ŘEK PATRON VARUJE KRÁLE PŘED SPIKLENCI A NABÍZÍ SE MU ZA STRÁŽCE*

Všakž byl tu jeden Hřečenín,

čstného plemene zemenín,  
 jenž byl kterúsi náhodú 70  
 s vsú postaťú svého rodu  
 králem hřečským vypověděn,  
 Patron, jemuž byl pověděn  
 té vsie zrady sklad nevěrný.  
 Tenž člověk, hospodě mierný,  
 téj řeči svůj čas uhlédav, 75  
 nikomu věděti nedav,  
 minuv vsu těch zrádec hrózu,  
 přitřě sě k královu vozu  
 hi vzmluvi, řka: „Kráľu milý,  
 já, člověk svých přátel zbylý, 80  
 jenž snad toho nedostoju,  
 by ty přěslyšal řeč moju;  
 neb což bych tobě poradil,  
 mně by, bych tě s tvými vadil,  
 jižť sú službú přirozeni 85  
 a tvú čstú dávno vzplozeni,  
 Bessus čúšto s Narbazonem,  
 jižto juž s velikým shonem 2<sup>a</sup>  
 na to dnes sú sě sebrali  
 hi to juž sú uzeptali, 90  
 ač mi chceš v tom vieru jieti,  
 že tě chtie, ač mohú, jieti.  
 Tohož, věz, ž' nikakž nezbudeš,  
 že dnes hi živ hi mirtv budeš.  
 Protož, ač ráčíš, přikáži, 95  
 abych byl viec při tvěj stráži,  
 a ty viec bud' u mých staniech,  
 neb juž nejmaš viery na 'něch,  
 jimž si, jakž řkú, čsti dohodil  
 a jě z chudých ľudí vzplodil, 100  
 jakž slyšu hi jakž mi pravie.  
 Protož mi v tom uvěř právě,  
 že hi jáz hi má rodina -  
 jichž si ty čáka jediná,  
 hi již juž nemóžem dále 105  
 kromě tebe, svého krále,  
 k němuž jest poslednie čáka,  
 když nem přišla chvíle taká -  
 že nem jest nelžě nikame  
 ot tebe v země neznámé, 110  
 v nichž sě nelžě bude skrýti,  
 jestli nám tebe kak zbýti;  
 niť bych stráž tvój býti žádal,  
 bycht' sě co lepšieho nadál.“

By těch slov viece než mnoho, 115  
 všakž on nic netbajě toho,

jakž mohu to snáze říci,  
 ž' osuda nelže utéci.  
 Neb což sě Patron pomodlil,  
 což-li prosě říči prodil, 120  
 nemohl nic té říči dáti,  
 by ho chtěl uposlúchati  
 a řka: „Kak vy dobře znaju,  
 že k vám věrně doufaju,  
 jakž ste mi sě přikázali, 125  
 tak ste věrně se mnú stáli.  
 Ale Bóh najlépe to vie,  
 že, ne bych v také příslovie  
 jáz hi mój ľud byl upadna,  
 kak jest smirt velmi nesnadna, 130  
 však radějí v ňu upadnu, 2<sup>b</sup>  
 nežli sě tak svých ukradnu,  
 hi byl svú vlast tak pohaně,  
 přiveda zlé slovo na ně.  
 Protož než sě jich otvinu, 135  
 lepší sem, ž' ot nich pohynu;  
 as každý snad die to po mně,  
 že jsem jich čest vždy byl pomně.  
 Pakli mě tak osud honí,  
 že mne tak chtie zbýti oni, 140  
 k kteréjž koli přídu škodě,  
 to juž bude pozdě hodě,  
 ž' mi živu býti nežádno:  
 protož, což chtie, vše mi snadno.“

Vida to Patron, sě smúti; 145  
 slyšě, ž' nechce vyvinúti  
 ot smirtci, k niejž sě byl blížě,  
 hna přeč; inhedž svú moc stiže  
 hi rozkáza v náhlém slově  
 svým sě jmieti vždy v hotově. 150  
 Ješčež krále hnav ujisci,  
 chtě se v smirt předen poskýsci.

*BESSUS CHCE PATRONA ODSTRANIT OD KRÁLE, KTERÉHO CHCE DÁT ZAJMOUT NEBO ZABÍT*

Bessus pak, jakž nerozuměl,  
 vztáza, jenžto hřečsky uměl  
 hi jenž byl jima tlumačil, 155  
 co by byl Patron napáčil  
 kterých slov neb které říči.  
 A sirdce juž žáda seči,  
 trúce sě tam na Patrona,  
 mieniece naň slova pro' na, 160

jěžto všecka juž bě vzvředěl  
 tak, jakž Patron byl pověděl.  
 V tomž hněvě se voza dotra,  
 potu s čela rukú potra, 165  
 mnohokrát meče se lapav,  
 na Patrona se pochápav,  
 jehož ho snadno odtiskú,  
 že nebylo na něm zisku,  
 proto že chtěl naň nevinně  
 a také že jěl příčinně; 170  
 pro něžto veš hněv ochabi,  
 mysle veždy na to, za by  
 přišlo jmu s lepší příčinú.  
 Ten vždy úmysl zlého činu 3<sup>a</sup>  
 ješče k téj noci otloži, 175  
 jehož hi sám čstný kmet poži,  
 že jho chtěl zabítí často,  
 jakž se tu nesta za vlas to.

*SPIKLENCI, BESSUS S NARBAZONEM, ODKLÁDAJÍ ZLOČIN NA DRUHOU NOC*

Ten den minu, noc přistúpi  
 a v staniech lehše zástupi, 180  
 pomlúvali řeč rozpačnú,  
 se hi ono chvílíú mračnú.  
 Ande se zlá věst pronášie  
 v onom zámutném rozprašě,  
 kdežto Bessus s Narbazonem, 185  
 zavše se radiece o něm,  
 sobě všu noc setky nedal,  
 chtě vžda, by svůj čas uhlédal.

Noc jest děju všemu mátě,  
 jakžto zisku tako ztrátě; 190  
 noc jest zlému čas útratný,  
 v němž udaten jest núdatný;  
 noc jest, v němž se zlý nestydí,  
 pobdě, ž' jeho dobrý nevidí.  
 Avšakž často v téj rozpači 195  
 mnohý skutek se otvlačí  
 podlé ľudského dómysla,  
 jehožto bývá bez čísla;  
 když juž mní kto, by byl zíšče,  
 všakž ho strach bude odtíšče, 200  
 jakž ten zisk, jenžto mní majě,  
 otloží, časa čakajě.  
 Takž ona své děnie dlúhé  
 doložista noci druhé.



*KDYŽ BESSUS NENAŠEL V NOCI PŘÍLEŽITOST K TOMU, ABY PROVEDL SVŮJ ZÁMĚR,  
OSOČUJE PATRONA U KRÁLE*

Ta noc byvši hi otjide.	205
Mezi tiem, jakž slunce vznide, Bessus šed před čstného mužě, vzmluvi, na Patrona túžě a řka: „Kráľu, juž to viz'u (viziu) - jehož sě řeci nestyz'u (nestyziu) -	210
že sě zbožně vzýváš králem, jaks' nynie pokázal málem, žejs' jho slyšeti nerodil v tom, v němž by nám rád poškodil, ľudem čstně tobú vzchovaným	215
hi tobě věrně poddaným, jižto tobě vsie čsti přějú a pro tě vše sdieti smějú.	3 <sup>b</sup>
Ale tito, již sú tací, již po miršě jakžto ptáci	220
sěm hi tamo sobú mec'ú (meciú) a zisku dle všady léc'ú (léciú), zda by z nich kto cuzích uživ byl tu, kdež byl dřéve slúživ; hi jest to, kráľu, bez díva,	225
ž' sě taký v sujnú řěč vsývá, tobě na našu čest radě - zle ny jest tak s tobú vadě - nejmajě sám nikdie stavu, v němž by mohl kde skrýti hlavu.	230
Ten pro zběstvo, pro chudobu sěm hi tamo točě sobú jakžto trest, jam vieter pochýlí, tam taký člověk sě schýlí.	
Ale jáz hi jiní hpáni,	235
jižto sme tobú vzchováni, tobě věrni býti musím hi s tobú všeho pokusím, k němuž dobré právo jmámy, ž' sě pro tě hi na smirt dámy.	240
Protožto tobě děkujem, že juž na tobě to čujem, jakžs sě věrně s námi smířil, když si na ny neuvěřil tak nevěrné myslí ľudem,	245
jímž juž bezpečnějši budem.“	
V téj řěči minu ta dieka, an, čstný kmet, jakž znal člověka, potaknu jmu ve vsiej řěči, jakž jest obyčej člověčí,	250

jemužto juž přide k tomu,  
že nevie, kak řeci komu,  
věda dobře, že řeč křiva,  
však jie, kakž mnoha, pozbývá.

## Knihá sedmá

### *I PŘÍRODA PŘEDVÍDÁ ZLOČIN, JENŽ SE MÁ STÁT PŘÍŠTÍ NOC*

Ten den opět byv hi minu 255  
zlého zámysla v témž činu,  
jenž těmi ľudmi uložen -  
a do té noci otložen -  
čstnému muži velmi strastně  
ot jeho postati vlastnie. 260 4<sup>a</sup>  
A juž slunce v svém západě  
pošed ne v svéj svyčnej vnadě,  
připřelo se bě u břeha,  
povzдалujě svého běha  
budúcie věci zámutkem 265  
hi tak zrádné věci skutkem,  
kdežto sluha své hospody  
hledal tak přehrubé škody.  
Měsiec také v svém poběžě  
vzpieti se na mořkém břěžě, 270  
nechtě se vzdvihnúti z moře,  
vše pro to budúcie hoře  
té přenevěrné prorady,  
jiež nelže juž zbyti kady,  
takž jakž jest pojiti všemu 275  
vždy k času ustavenému.

### *KRÁL TUŠE ZRADU UVAŽUJE O SVÝCH ČINECH I O SVÉM OSUDU A CHCE UČINIT KONEC SVĚMU ŽIVOTU*

Měsiec'u (Měsiecui) se uda vzníti  
a slunc'u (slunciu) pod zem' u sníti,  
a vojska šla v stanovišče.  
Sde pak čstný kmet sobě stýšče 280  
sedí sám, svých stanóv střeha,  
ande jho každý pobiehá,  
kdež sám s sobú vzímal radu  
svých posledních dnóv v západu,  
kdež juž čsti miesta nedadie, 285  
sedí sám se s sobú radě;  
ale nestatečna rada  
jest, kdež spadne ta převada  
ve čsti od svých vlastních ľudí,

tu hi každá mysl zablúdi. 290

Takž přebierajě řeč mnohú,  
 sedí mdlý král, vzdýšě k Bohu  
 a řka: „Mocný Hospodine,  
 jehož chtěnie nic nemine,  
 ani kto mōž lap co moci, 295  
 k němuž tvé nenie pomoci!  
 Čím sem, Bože, sě dopustil,  
 žejs' na mě těžcě přěpustil  
 tak rozličných pohub ztráty,  
 ž' sem člověk všie čsti otjatý, 300  
 ni jmám miesta mezi mými,  
 jěž sem vzplodil dary svými?  
 Ti mi nepřějúce sdravie,  
 strojie smirt méj starěj hlavě. 4<sup>b</sup>  
 A ten mōj nevěrný sluha, 305  
 jehož sem otjal ot pluha,  
 ten na mě mečě pobrúsil  
 a chtě, by jho mnú pokusil.  
 Která, Bože, mojě vina?  
 Či sem byl v čem právo mina, 310  
 že pro mě kto zbyl dědiny  
 bez práva nebo bez viny,  
 a já súd kdy v čem přěvrátil,  
 by pro to kto sbožie ztratil?  
 Či sem kdy komu povolil, 315  
 aby kto proň svú krev prolil?  
 Či sem ten byl, na němž ktos by  
 své pokorné nůžil prosby  
 při kterém právě neb súdě,  
 a jáz byl co křivě súdě, 320  
 mimo právo dary bera?  
 Či plakala vdova která,  
 zbyvši pro mě svého mužě,  
 jenžto mi byl věrně slůžě,  
 a mnú, nepomniece na to, 325  
 bylo jí sbožie otjato?  
 Či sě stalo kda dědic'u (dědiciu),  
 by pro mě stál v smutném líc'u (líciu),  
 z svého sbožie jsa vyveden?  
 Bud' těch viece nebo jeden, 330  
 což jest bylo mých zem obcě,  
 vystupte na mě, žalobcě,  
 a já, což sě neoprav'u (neopraviu),  
 v tom sě s právem své čsti zbav'u (zbaviu),  
 ž' sem byl nečstně život veda: 335  
 proč mi živu býti teda?  
 Bud'ž inhed Bessus udaten  
 hi ten, jenž jmu jest postaten,

ten s ním přída, vícež nedli  
tiem, což sú zla na mě svedli. 340

Paklí sem byl pravdy bráně,  
diržav svůj ľud v věrněj schráně,  
nebyv ni v čemž mysl'ú křivú,  
proč mi tdy nebyti živu?  
Bud' ten birže smirtci uživ, 345  
ktož jest jie s právem zaslúživ -

*Poctivost at' prospěje spravedlivému a vina at' ublíží vinnému! Jestliže však je to nezměnitelná vůle bohů a osudu, abych zemřel, buď mi dovoleno, abych sám učinil konec svému životu!"*

*Tak pravil Darius a byl by se usmrtil, kdyby jeho věrný otrok hrozným nářkem nebyl vzbouřil celý tábor. Pláč a bědování se šířilo mezi Peršany, kteří se domnívali, že Darius zemřel. Byli by se rádi postavili se zbraní na ochranu svého krále, ale ze strachu před nepřáteli Dariovými se toho neodvážili.*

#### *DARIUS BYL SPIKLENCI ZAJAT*

*Za chvíli vtrhli do tábora spiklenci, rozprášili okolostojící, vpadli do stanu Dariova a domnívajíce se, že je mrtev, spoutali ho a posadili do těsného vozu. Aby mu však přece něco zůstalo z důstojnosti královské, dali mu zlatá pouta.*

*Potom se zmocnili všech královských pokladů a uprchli i s Dariem.*

#### *ALEXANDER NA POCHODU ZA DARIEM DOSTANE ZPRÁVU O JEHO ZAJETÍ*

*Zatím Alexander pospíchal do Médie po stopách Dariových, aby se ho zmocnil a tak ukončil válku. Ale na cestě ho zastihla zpráva, že Darius byl zajat perskými spiklenci.*

*Užaslý král svolal ihned své velitele a oznámil jim, co se stalo s Dariem, vybídl je, aby s ním stíhali spiklence a zachránili krále. Neboť není menším činem ušetřit přemoženého ubožáka než moci potrestat odbojníka. Všichni souhlasí s návrhem Alexandrovým a slibují, že s ním půjdou za spiklenci.*

## **ZLOMEK MUZEJNÍ** **(80-124)**

#### *ALEXANDER STÍHÁ SPIKLENCE; DARIUS JE OD NICH RANĚN*

*Alexander se rychle žene za spiklenci; přijde do vesnice, kde dříve Bessus zajal Daria. Odtamtud ho vedou dále dva vůdcové kratší cestou za zrádci. Ale ti, ač počtem silnější, dají se před Makedonci na útěk. Oba zrádcové rozkázali ještě Dariovi vystoupit z vozu a vsednout na koně, že si tak zachrání život. Král však nechce uposlechnout; přeje si raději smrt, aby tak ušel dalším útrapám. I metají naň střely jako krupobití, zraní mu soumary zapražené do vozu i jeho dva sluhy a rozprchnou se: Bessus do Baktrie, Nabazones do Hyrkánie. Na místě zůstalo jen asi pět set mužů, ale ti byli od Makedoňanů dílem pobiti, dílem zajati. Nikdo však nemohl udat stopu Dariovu, ani nikde ve vozech perských ho nenašli.*

*Neboť soumaři jeli zatím dále osamělou cestou a stanuli v úvale,*

----  
otkudž viac nemohli ďale 3<sup>a</sup>  
mdlobú pro veliké rány,  
neb boci, pirsí proklány.  
Němá tvář stojie vzdyšúce,  
svěho krále vňuž pyčúce, 85  
----

*jenž zde leží opuštěn a bez útěchy,*

ž' nenie kto slovice přidada.

### *ŘEK POLYSTRATUS NÁHODOU NAJDE NEŠŤASTNÉHO KRÁLE*

Až dluhý čas po všem boji  
v oněj vzpále, v onom znoji  
jeden Hřek sě pitie sžádav,  
v horách, v dolech vody hládav, 90  
na mnoho stran sěm tam honiv,  
----

*došel konečně k prameni potoka. Pramen tryskal ze skály a vše kolem zavlažoval. Řek spatřil Dariův otevřený vůz i raněné soumary*

a srdce jmu zřením znylo. 3<sup>b</sup>  
Náhlým skokem na kůň vsěde,  
připřev sě, však tam pojěde.

### *DARIUS UMÍRÁ*

A jakž by u voza blíže, 95  
uzřěv ho král, hlavu vzdviže  
----

*Řekl pak radostným hlasem Polystratovi:*

*„Jak rád bych se sešel s makedonským králem a urovnal s ním staré válečné spory. Ale poněvadž mi toho osud nedopřává,*

----  
asponě pomluví s tobú.  
Odlehčíš tiem méj bolesti,  
račiž mé poselstvo zněti  
k tomu královi hřeckému, 100  
kdasi nepřetělu mému,  
k němuže bych tak byl sbožen  
----

*že bych mu rád odevzдал své panství. Řekni Alexandrovi: „Stala se mi hrozná nehoda; ale raději ji snáším,*

nežli bych jie čso přál tobě. 4<sup>a</sup>  
Proto, čsožs' mi čsti pokázal,  
jakžs se u mú čest uvázal, 105  
že jsi všu hirdost ukrotiv  
i byl k svým věžňóm dobrotiv,

----

*že jsi se k mé matce, ženě, sestře i synovi tak vlídně choval, že jsi byl k přemoženému nepříteli laskavější a věrnější než můj vlastní sluha.*

Ten pobrúsiv na mě meče,  
mého života ukrátil,  
zle mi mé čsti tak poplatil; 110  
čsož mých zemí bylo všady -  
vlasti, města, tvrzě, hrady -  
tiem vším miesto mne obvládal

----

*U něho jsem ochrany nenašel, nýbrž on sám mě o život připravil. Zato, když jsem upadl mezi nepřátele, u nich jsem našel přátele.*

*To řekni Alexandrovi, svému králi, že ho prosím, aby dal zrádcům zaslouženou odplatu, jakou bych jim já byl dal, kdyby mi byl osud dopřál vítězství. Nejde zajisté jen o mne, nýbrž o všechny vládce. Ať spravedlivě uváží, jaké pomsty zasluhuje toto mrzké provinění!*

pakli mne v tom nepopraví, 4<sup>b</sup>  
sobě též po mně ostaví, 115  
že pomdlí té všie své chvály;  
ače té pomsty otdálí,  
čakajž téhož veždy na se,

----

*neboť nebezpečnství přicházívajjí náhle. Umíraje za to jedině prosím bohy, aby se Alexandrovi poddal celý svět a aby*

poslednie mi čsti dohodil,  
jímž by své jmě výše vzplodil.“ 120  
Pomluviv tak, řeč potratí,  
sotně móž ruky podati  
pravé přiezni na stvirzenie  
i všie řeči na znamenie

----

*Takový byl konec života Dariova.*

#### *PO SLAVNÉM POHŘBU DÁRIOVĚ ŽENE SE ALEXANDER DÁLE ZA BESSEM A NARBAZONEM*

*Když se Alexander dozvěděl o smrti Dariově, spěchá za ním, žalostně nad ním nařiká a slibuje, že se na spiklencích pomstí. Mrtvého krále dá balzamovat, slavně pohřbít a na hrobě*

mu vystaví pyramidu. Potom hojně obdaruje své vojíny za dřívější strasti a útrapy a hostí je po táboře. Zatím se rozšířila pověst, že se chce Alexander vrátit do Evropy. V táboře nastala všeobecná radost, která však netrvala dlouho; Alexander oznámil totiž vojínům, že ta zpráva je nepravdivá, neboť je třeba se ještě pomstít na spiklencích Bessovi a Narbazonovi. A tak se vojíni připravují na další výpravu a s Alexandrem se ženou dále za nepřitelem.

## Knihá osmá

### DALŠÍ VÝPRAVY A OSUDY ALEXANDROVY AŽ PO JEHO VPÁD DO INDIE

Cestou za spiklenci zkrátí Alexander Hyrkány, bydlící u Kaspického moře. Narbazonovi daruje pak život, Bessa však dá ukřižovat.

Mezitím se však přihodily ještě jiné významné události, z nich pamětihodné byly zvláště tyto dvě:

Královna Amazonek Thalestris přijela na měsíc do Alexandrova tábora, aby osobně poznala nejslavnějšího krále.

Druhou vzrušující událostí bylo odhalení Dimnova spiknutí proti životu Alexandrovu; s původcem spiknutí byl popraven i Filotas, syn Parmenionův, neboť věděl o věci a nevyzradil ji.

Dále se pak vypravil Alexander proti Skytům a nedbaje jejich poselství, podmanil si je.

### ŘEČ VYSLANCE SKYTŮ

## ZLOMEK OSTŘIHOMSKÝ (1-40)

----	1 <sup>a1</sup>
by ho bylo stokrát více, na tvé skutky, na mysl zřiece, zdáloť by se ješče málo: neb ač by se to dostalo, jakož tě tvá mysl podnúcie, by slunečný vzchod v svéj rucě diržal, k tomu západ v druhěj, jakž tě vizi v mysli v tuhěj, jměl-li by moc u měsieci, chtěl by i slunce dosieci.	1 5 10
----- -----	1 <sup>a2</sup>
Ničs tak tvirdě v světě stojí, však se někdy něčso vzbojí; nemóž tak nic býti silno, vše bude smirti pochylnó. Ale ty sám neznáš sebe, ani kto móž znáti tebe. Ni sú nám tvé země známy, kda na tvých meziech bývámy, ni se na tvú škodu ptámy.	15

Protož nám daj, bychom jěli, 20  
 -----  
 ----- 1<sup>b1</sup>  
 ----- sě ničs nežědí,  
 ni té země sobě dědí.  
 Nenie v niej stříebra ni zlata.  
 Jmáš dosti jinady plata,  
 s tiemž sě jinady obchodi,  
 všicknu také svú věc zhodi. 25  
 Kdy ščěstie najlépe miení  
 k tobě a ve všem tvém chtění,  
 přestaň v tu dobu všech vojen!  
 Dosti majě, budž pokojen:  
 jesti lidský život krátek, 30  
 .....“

*Alexander však nedbal na řeč skytského vyslance; uspořádal své voje, přeplavil se s velkým namáháním přes řeku a porazil Skyty, ovšem s velikými ztrátami na lidských životech*

..... 1<sup>b2</sup>  
 řka: „Kakž bude, tam diety je!“  
 Avšakž vzě velikú škodu,  
 pirvé, než přejede vodu.  
 Tuž naleže na ně silně,  
 na všě strany ovšem pilně, 35  
 všakž než by země dobyto,  
 by přielišně ľudí zbito.  
 Jakžto koli dřěvo v lesě,  
 ješto vzrostlo v dávném česě,  
 vztáh sě vzhóru pod oblaky, 40  
 .....

*Okolní národové, když se dozvěděli o Alexandrově vítězství nad Skyty, které pokládali za nepřemožitelné, jeden po druhém se Alexandrovi dobrovolně poddávali. Vedla je k tomu i šlechetná povaha Alexandrova, jenž se velmi laskavě choval k přemoženým, aby ukázal, že neválčí s divokými národy z hněvu a pomsty, nýbrž pro čest a slávu bohatýrskou.*

## ZLOMEK ŠAFARÍKŮV (1-91)

### Zpěv devátý

*ALEXANDER V INDII  
BOJ S KRÁLEM POREM*

*Alexandra však stále lákají výboje. I vpadne s velkou mocí do Indie. Tam se mu však postaví při řece Hydaspu na odpor král Porus s množstvím slonů; sám, vynikaje nad ostatní tělem i*



*duchem, sedí na největším slonu. Po velkých ztrátách se dostane Alexander Istí na druhý břeh řeky a zástupy nepřátelskými si razí cestu k Porovi. Když se k němu dostal, zvolal:*

„Zde je konečně muž mého obdivu hodný a

-----  
mého sirdcě mysli rovný.“ 1<sup>a</sup>

Řka tak, přiteče na bok levý,  
potřě ľud jakožto plevy.  
An by rád utekl náteka,  
sotně sě hbe, nohy vleka. 5  
Neb velblúdi, ač vysoci,  
a všakž jsú jich léni skoci.  
Si jmajúce rychlé koně,  
svobodně, kdež chtie, přihonie,  
kterúž chtie škodu činiece. 10  
Neby pomeškánie viece.  
By boj v obě straně tvirdý.  
Nejeden Indien hirdý  
by přěvrácen i s velblúdem.  
Stáchu sneščastným osudem 15

----

*Ale král Porus znovu sebral rozprášené zástupy a vrhl proti Makedoncům slony, kteří poděsili koně i lidi. Posléze však Alexandrovo vojsko obrátí Indý na útěk, na bojišti zůstane samotný Porus. Ten se statečně brání, až - krváčeje z mnoha ran - pohání rovněž slona k útěku. Alexander ho stíhá, ale jeho kůň Bucefal pod ním klesne. Alexander si vymění koně a pronásleduje dále indického krále. Porův slon umdlený od střel shodí svého pána na zem k nepřátelům. Alexander, spatřiv ho s koně, blíží se k němu, zemdlenému ranami a únavou.*

svój velblúd, pěš-- 1<sup>b</sup>

Až pak přěvelikú--  
udeři sám hněv--  
Tuž jej král hřecký--  
uzřěv ho s koně-- 20  
blíže k němu koněm skoči,  
an juž sotně vzvodí oči  
znojem, mdlobú výstřělov

-----  
Tehdyže král z Macedonie 25  
ješče tak, nessada s koně,  
vzmluvi a řka: „Králi Poře,  
vzbuoh si upadl v toto hoře

-----  
-- na vše honě 2<sup>a</sup>

-----

-----

-----

*Ač ti byla známa pověst o mém hrdinství, přece ses odvážil postavit se proti mně."*

*Porus mu odpověděl:*

*„Před tebou nebylo nikoho, o němž bych se domníval, že mi odolá anebo že je mi roven; tvých sil jsem neznal; výsledek boje mě však poučil, oč jsi silnější než já. Ale nevypínej se tímto vítězstvím, neboť mé osudy ti mohou být poučením a příkladem: lépe je v životě příliš nestoupat, než vystoupit vysoko a pak klesat; lépe je příliš nerůst, než po nadměrném vzrůstu býti umenšen; více se trápí lakomci ztrátou, než se radují ze jmění. Proto ať ti*

...dále neklopoce 30

mysl tak, že ač jde kroce.“

By Alexandrovi divna

řeč ta ničse neprotivná,

že kakkolvěk jsa velmi raněn

i všie své čsti juž oplaněn, 35

takůž mluví řeč vítěžskou

----

*I ukrotil Alexander svůj hněv a dal nemocného krále léčit; a když se Porus uzdravil, přijal ho mezi své přátele a ještě mu rozšířil říši.*

*ALEXANDER ZPYŠNĚV CHCE SI PODMANIT NEJVZDÁLENĚJŠÍ NÁRODY SVĚTA*

*Alexander zpyšněl vítězstvím nad Porem,*

Pro něžto pustiv otěži

na vše strany svú moc stěži,

lomě pod se svú přípřětú

poslední kraj na všem světu 40

ničs méně, než kdyžto v mraky

vstúpí hrom, mútě oblaky -

ta věc nevědomá, jež jest

všech stvoření hrozná přěžest -

žha, nač spadne, svú blýskotú, 45

straší veš svět svú hřimotú,

že, čsož kolivěk zamane,

to vše jeho ohněm splane:

takěž on, búrě očitá,

jehož mysl nikdy nesyta, 50

jenžto, kdež byl, to vše zpálil,

----

*ničeho neušetřil, nýbrž všeho se zmocňoval.*

*ALEXANDER, DOBÝVAJE MĚSTA SUDRAKŮ, JE RANĚN*

*Jediní Sudrakové se odvážili postavit se Alexandrovi na odpor a uzavřeli se v mocných zdech svého města. Alexander káže přistavovat žebřiky k hradbám, a když si vojíni vedou liknavě, první vystoupí na zeď.*

Nali se jmu to dostalo, 3<sup>a</sup>  
 kdež nemohl státi za málo,  
 že se úzcě tu zed stáhla.  
 Ale čsož to, že mysl náhlá, 55  
 ježe na ničs nezpomíná?  
 To vše, čsož se stane, mina,  
 vida, že tam býti v strasti,  
 však zvoli u město pásti.

HIC ALEXANDER CECIDIT IN CIVITATEM  
 ALEXANDER VPADL DO MĚSTA

A v niž dobu ľudie za ním 60  
 velikým usilováním  
 chtiece se na zed vzebrati,  
 každý se opět otvráti,  
 nebo se jim řebřie ztirli.  
 Biechu ľudie jako zmirli, 65  
 nejmajíce k králi čáky

----

*Když se však žebříky zlomily, Alexander byl zbaven vší pomoci. Již začala jeho ruka, kterou držel štít, umdlévat; již volali naň jeho vojíni, aby seskočil, že ho zachytí. Ale Alexander pokládal za nečestné utíkat před nepřítelem; skočil sice ze zdi, ale ne mezi své vojíny, nýbrž na druhou stranu mezi nepřátele. Tito naň začali krutě dorážet. Ale u zdi rostl starý vavřín a ten jakoby byl určen k tomu, aby Alexandra chránil svými rozložitými větvemi. Opřen pevně o tento mohutný strom, Alexander stojí - jak líčí náš zlomek dále ve v. 67—68 - a seká na obě strany, bráně se dorážejícím nepřátelům.*

...jenžto u k...le 3<sup>b</sup>  
 stojí, sěka na bě straně,  
 velikěj se láji bráně  
 a z úst jemu... 70  
 A ktož...  
 více v...  
 Potěšen...  
 Pavézy p...  
 by se zk... 75

*V části básně od v. 67—75 velmi porušené (jen se dvěma úplnými verši, druhým a třetím) se líčily asi tyto příběhy:*

*Alexander se dlouho bránil nepřátelům, až zmožen slabostí klesl na kolena. Dva Sudrakové se odvážili příliš blízko k němu, chtějíce mu svléci zbroj; ale Alexander srazil oba mečem a poděsil ostatní tak, že si už netroufali zblízka naň dorážet. Ale klečícího hrdinu ranila do boku střela; pustil zbraň z rukou a klesl bez vlády na zem.*

*Toho chtěl využít Sudraka, který krále poranil; přiblížil se k němu a snažil se mu svléci odění; ale Alexander procitl z mdloby a jedním rozmachem meče sprovodil odvážlivce ze světa. Slavný hrdina byl však zápasem a těžkým zraněním tak zesláblý, že když chtěl vstát, opíraje se o štít a o strom, znovu klesl. I byli by ho nepřátelé zajisté rozsápali, kdyby nebyli*

včas vnikli do města Makedonci: Peucestes, Timaeus, Leonnatus a Aristonus. Ti se hned pustili do boje za svého krále, ale nemohli odolat nepřátelské přesile. Padli potom všichni až na Aristona. A veta by bylo po Aristonu i po Alexandrovi, kdyby se konečně nepodařilo Makedoncům zbořit hradby a vniknout do města. Rychle tam vrazili a krutě se mstili na nepřátelích.

Alexandra těžce zraněného vysvobodili od záhuby a donesli do tábora. Tam slavný lékař Křistobol (Cristobolus), když si zjistil, že bude nutno ránu rozšířit, aby se z ní mohla zakřivená střela vyjmout, nechtěl přiložit ruku k dílu, obává se, že by na sebe uvalil vinu, kdyby se jeho operace nezdařila. Ale Alexander vida ustrašeného Křistobola, sám ho zavolal.

až lékaře sám zavola, 4<sup>a</sup>  
svého mistra Křistobola

„-----  
Či se pro mě smirti bojíš? 4<sup>b</sup>

Čakáním mě málo zhojíš!  
Bud'ž, ač chceš pomoci, snažen, 80  
juž sem sěm i tam převážen,  
nejmějž v obém juž rozpači!"

Tdy mistr vecě: „Králi, rači  
svým l'udem toho popřieti, 85  
sebe na čas podržěti,

doňadž ta smirtedlná střěla  
nevyjme se z tvého těla;  
neb z bolesti ač hneš sobú,  
upadneš snad u větší mdlobu.“

Tu král vecě: „Křistobole, 90  
jesti vždy svobodná vóle

-----

králi; proto se nesluší, aby byl spoután."

To řekl a sám nastavil tělo lékaři, nedávaje znát na tváři ani stopu bolesti. Když byla střela vyňata z rány, vyřinul se proud krve a Alexander upadl do mdlob; okolostojící se domnívali, že král umírá. Po táboře nastal nárek, který se utišil teprve, když Křistobol krev zastavil.

Za několik dní se Alexandrovi rána zacelila a on již zase chystal nové výpravy; chtěl si podmanit národy Oceánu a objevit pramen Nilu. Nařídil indickým králům, aby k tomu opatřili lodi. Vojíni se tímto plánem poděsili. Marně se vůdcové snažili odvrátit krále od těchto záměrů. Alexander neustoupil, poněvadž si umínil, že jim otevře jiný svět. Řekové tedy nakonec vybízejí krále, aby je vedl, kam chce.

## Knihá desátá

### O POSLEDNÍCH VÝBOJÍCH ALEXANDROVÝCH A O JEHO SMRTI

Alexander podnikne tedy novou výpravu po lodích, Zatím Nátura, potupena slovy Alexandrovými, že je mu svět úzký, vypraví se do pekla a prosí Leviatana, aby ho potrestal.

## ZLOMEK OSTŘIHO MSKÝ

(41—87)

-----  
II<sup>a1</sup>  
nebo v sočbu se upírá.  
Těch jediných struna birnů,  
ale praví ležie v tinní.  
Těch hřiechův zloby sedmery,  
nemní mi se, člověk který  
by se mohl pokryti čele,  
nebo v mysli, nebo v těle.  
Když Natura světoplozie  
vezřě na ně v takěj hróžě,  
ten hřiešný sbor tak hořiece  
nerodi tam zřieti viece.

-----  
II<sup>a2</sup>  
a v zdraví jasen, v útrobě.  
Tehdyž ta vždy Světoplozě,  
přezřěvši strast v oněj hróžě,  
tu, kdež Leviatan starý,  
stojě prostřed pkelné zpary,  
nohama rukama miešě  
v ohni i ne v jednom hřiešě,  
v němž by dušě zamátl hustě,  
uzřěv ji, všeho opustě,  
i odstúpi z ohně dále,  
v němžto stáše, dušě pále.

-----  
*Takto Nátura promluvila:*  
*„Chci ti přednésti společné stesky bohů a lidí, očekávajíc od tebe nápravy.*  
*Alexander již pokořil Daria,*

-----  
II<sup>b1</sup>  
všech akských království dobyv,  
až o Pora se pokusil,  
jenž i s Abizarem musil  
podjíti pod jeho křídlo,  
jež jest všech kniežat osidlo.  
A kde které v světě strany,  
ty sú mu vsecky podddány;  
jakž podobno ke všiej hróžě,  
že juž stojí na povozě,  
kázav rozpieti větrníky,  
nechtěl přestati všeliký

*a nemaje všeho toho dosti, chce i prameny Nilu vypátrat a ráj obklíčit. Ano, on prý i do podsvětí vnikne, jestliže tomu nezabráníš. Pročež potrestej našeho společného nepřítel; neboť jaká by byla tvá sláva, kdyby se Alexander zmocnil ráje, z něhož jsi ty člověka vyhostil."*

*Leviatan slibuje svou pomoc a přísahá, že neustane, dokud se společný nepřítel neocetne v pekle.*

-----  
i zařu neskrovným hlasem,  
jakž se všěcky dušě lekú,  
an jako v trúbu nelehkú  
řeve tisíc mlýnův hlasem.  
Leží pláne smutným časem -  
kdežto ty dušě ubohé  
tirpie strastné muky mnohé -  
večným mrazem vždy pomirzlá,  
kdež sama sobě omirzla  
mirzkoščemi dušě hriešná,  
jiejž jedna věc neprospěšna,  
mučéci se neslýchaně,  
křičéc na smirt bez přestánie,  
jiejž smirt, že nelžě umřieti,  
-----

II<sup>b2</sup>  
75  
80  
85

*Na výzvu Leviatanovu se nabídne Zrada, že dá Alexandrovi podat pohár otrávený Antipatrem, jenž ho již dlouho nenávidí a kterého si Alexander povolal do Babylónu.*

*Zatím si Alexander podmanil Oceán a vrací se jako vítěz do Babylónu. Chystá se však ještě na další výboje, až si uspořádá záležitosti asijské. Chce si podrobit také celý Západ, jenž vyslal do Babylónu poselstva, aby se králi pokořila a odevzdala mu dary.*

*Alexander uctívá posly vínem a sám se napije z otrávené číše a brzy potom umírá, ustanoviv Perdikku svým nástupcem.*

*Takový byl konec slavného krále Alexandra.*

## RUKOPISY OBSAHUJÍCÍ ČÁSTI BÁSNĚ PARALELNÍ S AlxV

### ZLOMEK VÍDEŇSKÝ (1—109)<sup>1</sup>

-----  
Tako na smrt tekú slepě,  
vňuž ptáci váznú na lepě.

1<sup>a</sup>

---

<sup>1</sup> Kv. 1—18, 19—36, 37—55, 56—73, 74—91, 92—109 srov. Alxv 2044—2061, 2083—2100, 2122—2140, 2162—2179, 2201—2218 a 2318—2335 na str. 95 a 96, 96 a 97, 98, 99, 100 a 104.

Je třeba ovšem upozornit, že zlomek Vídeňský je jen paralelním rukopisem k rukopisu Svatovítskému; nejde v něm totiž o nějakou zvláštní, jinou úpravu textu, jako představuje dále rukopis Jindřichohradecký.

Sto jich jednu se zdi zab'ú (zabiú),  
 a však se vždy ke zdi hrab'ú (hrabiú);  
 pobitých dvě stě povlekú, 5  
 avšak zavše pod zed tekú.  
 Tu bez čísla lidí zbichu  
 dřieve, než města dobychu.  
 Ten šurm stá za dva měsieč  
 nebo ješče k tomu viece. 10  
 Na každý den šurmováchu,  
 aže však zed podebrachu;  
 na sto stran se zed oboři  
 a nejeden by tu v hoři.  
 Stá nepřítel s každé strany, 15  
 neby již potřeba brani;  
 všudy hoře, všudy čšicě,  
 všady běže jako mšicě  
 ----  
 jenž by je vedl k králi svému. 1<sup>b</sup>  
 Avšak svědčí Písmo o tom, 20  
 jakože to město potom  
 opět se jest opravilo,  
 jakž, čsož tu pohanstva bylo,  
 to vše přišlo k svatěj vieře,  
 jakž již dobře u Bóh věrie. 25  
 Kak se tu bě pomsta stala  
 i ovšem pakost nemalá,  
 jímž se každý mohl vzstrašiti,  
 jakž by nesměl vz něho býti  
 pro tak protivnú příhodu 30  
 i pak toho města škodu,  
 avšakože město Gaza  
 tu hirdost na se pokáza,  
 k svému králi vieru jmajě  
 i v svéj tvrdosti se znajě, 35  
 Alexandru odpovědě.  
 ----  
 Inhedže potekú Hřeci 2<sup>a</sup>  
 všicni zajedno s svým králem.  
 Tu šurmovavše za málem,  
 krále v ruku zastřelichu, 40  
 proněž se všicni smútichu.  
 I sám král se viece smúti,  
 všem se jednu káza hnúti,  
 nic netbajě na své rány.  
 Tehdyž inhed na všě strany 45  
 tekú jako ptáci k lepu;  
 ače jich kde sto potepú,  
 však v to miesto tis'úc jdieše.  
 V ten čas bez města budieše,  
 by se lépe nedomněli 50

a s králem příměrie vzeli;  
zatiem sě pak potiežúce,  
dachu sě královi v rucě.  
On jich mysl pokornú vida,  
s svými ľudmi v město vnida,

55

----

v téj zemi zde i onady. 2<sup>b</sup>

Král Macedo když to pozna,  
že v téj zemi věc tak hrozna,  
nechtě sě však rozpáčiti,  
káza sě všem hotoviti,

60

jěž chtieše s sobú pojieti,  
veždy tamo chtě dojěti,  
kdež pohanská modla bieše -  
tu v jednom dubě sedieše  
v téj zemi velmi daleko -

65

kak tam dojěti nelehko.  
Nejednoho zby člověka.  
By si byla morská řěka,  
asi by bylo bez diva;  
ande jedno piesek vzplývá,  
a to ot slunečné vzpály

70

tak sě onen piesek kalí,  
mútě sě vňuž moře samo.  
----

Jest ta toho obyčejě, 3<sup>a</sup>

že když slunce z hory spěje, 75

tak sě jejie voda vzvaří,  
jak horký úkrop tak paří;  
jakž slunce v poledne vzmiení,  
tak sě ta voda proměni,  
tak ľútě bude studena,

80

jakto ledu nakladena;  
a když slunce k hořě vspěší,  
opět sě voda rozřěší,  
tu jie j horkosti přibude;  
té pakli prvé nezbude,

85

jeliž bude ku pólnoci,  
opět jie j přibude moci;  
studenosti jie j přibývá,  
vňužto když poledne bývá.  
Tehdyž král, dav běsu obět,

90

musi sě vrátiti opět,  
----

ač jest mnoho jiné zvěri, 4<sup>b</sup>

všakže jiné j neuvěří;

veždy sě přidrží truda,

v tom nej má ničse obluda; 95

na něž najpirvé pomieni,



nikak toho nepromění,  
 ač zvěř i daleko sběhne,  
 však teče, až ho dosiehne:  
 takéž Alexander těže, 100  
 až však nepřítel dosěže.  
 Dotad jiezdu v cestě děla,  
 aže přihna do Arběla,  
 v ňužto dobu sě súmrači.  
 Tu sě jich dosti rozpáči, 105  
 jimž koní snide mnoho,  
 pyčúce na krále z toho,  
 o něm všeko zlé šepc'úce (šepciúce),  
 mnozí mdlobú sotně jdúce,  
 ----

## *ZLOMEK JINDŘICHOHRADCKÝ (1-492)<sup>1</sup>*

----  
 aby v tu všu vlast vehnali, 1<sup>a</sup>  
 měst i hradów dobývali.  
 Sta sě to po krátké roky,  
 podbichu všě Kapadoky  
 a jednu zemicu Lydu, 5  
 odňadž jedyžto přijidú  
 do Tyrie, kdež král bieše,  
 kdež jich čakajě ležieše,  
 přěčakav tu noc jedinú,  
 a jakž birzo ta noc minu 10  
 a den sě na svět pokáza,  
 vojšče odtad vstáti káza.  
 Divno dosti, že to mohl sdieti,  
 hna toho dne mil třidcěti,  
 k nepřítelóm pospiechajě, 15  
 toho sě vždy domňávajě,  
 zda by, to Darius vzvěda,  
 potkal jho v horách, přijěda.  
  
 Jest tu bliz Eufrates řěka,  
 jež, slyšu, z rájě vytieká, 20  
 u niež Babylónský vojě  
 sebra na své bezpokojie.

<sup>1</sup> K v. 1—164, 165—291, 292—328, 329—491 srov. AlxV 1170—1295, 1892—2002, 2007—2064, 2296—2429 na str. 67—72, 90—94, 94—96, 103—107.

Ve srovnání s rukopisem Svatovítským představuje zlomek Jindřichohradecký jinou úpravu, verzi staročeské Alexandreidy.

Vzvěděv, že ten bliz přitahá,  
 jenžto na jeho čest sahá, 25  
 hnu s' ihed s toho miesta,  
 kadyž mu upriemá cesta  
 proti nepřátelóm jíti.  
 Komu s' tu 'dalo býti,  
 co jest tu uslyšal hrózy, 30  
 jedyžto juž hnuchu vozi!  
 A co jest také uslyšal?  
 Z šalmějí, z bubnón vzučný šal.  
 Nejedem tu komoň hirzal,  
 svú podkovú cest potvirzal, 35  
 když s' vznímal, lomě zuby;  
 a nejedné hlasné trúby  
 v skalách své zprostřěly hlasy.  
 Tak s' zdáše, by v ty časy  
 vsecky s' skály sbořily. 40  
 Taký běchu křik stvořily,  
 taký dieše zvuk pod zořě,  
 vňuž by s' třásl svět i moře. 1<sup>b</sup>  
 Tak s' by vypravil hirdě,  
 vsú věcú silně i tvirdě.

Před zástupem v samém čele, 45  
 v němž pohanská viera velé,  
 táhniechu vóz osm koní,  
 a ti byli všicci broní. -  
 Na tom vozě zlatá škříně,  
 v níž ležala jich svatyně, 50  
 oheň, proňž podlé jich viery  
 pop mieval časté ofěry.  
 S obú stranú toho voza,  
 jež jich viera i jich hróza,  
 jedieše dvanácte muží, 55  
 jichž každý téj škříni slúží,  
 a každý jmajě řeč jinú,  
 rúcho rozličného činu.  
 Pohanstvo tak za to jmajú,  
 že ti ľudie neumierajú, 60  
 řkúce, že jsú na věky živi.  
 Avšakž sú v té řeči křivi:  
 neb řeky i moře splyne,  
 což na světě, vsecko mine  
 kromě slov Božích jedině. 65

Po těch ihed málem dále,  
 patrujúce svého krále,  
 hlučnými zástupy diechu,  
 již jeho rodina biechu,  
 dvadcěci cis'úcov pilně, 70

již všicci v hedbábněj vilně  
 biechu, u předrahém rúšě,  
 jakž takým kniežatóm slušie.  
 Ti všicci biechu na předku.

Sám král jdieše na prosředku, 75  
 jenž pro veliké ozračstvo,  
 pro rozkoš i pro bohactvo  
 jedieše na vozě visatém,  
 a ten veš hořieše zlatem.

Avšak netolik po zlatě, 80  
 jímž bě vóz sdělán bohatě  
 po všech stranách oba poly,  
 jakž ojecti, tako koly, 2<sup>a</sup>  
 ale po drahém kamení 85  
 dal se bě v takém znamení,  
 jakož v té úpravě bylo,  
 že jho moci nic nezbylo.

Nad vozem pak vz letňú zparu  
 proti slunečnému varu  
 orlicě bě povýšena, 90  
 jež bě chytřě vymyšlena,  
 aby pod nů horkost stydla,  
 a ta jmieše zlatá křídla.

O vozě pak bez oděnie  
 jeho bližné přirozenie, 95  
 dvě stě junoš výbornějších,  
 svú šlechtú přirozenějších,  
 biechu mu přísluhujúce,  
 obyčeně při něm súce  
 s poslušenstvím čsti nemalé 100  
 v komorničstvě svého krále.

Ti vždy bydlili při dvoře,  
 majúc péču o komoře.  
 Avšak napřed přede všěmi  
 kniežěcími junošěmi 105  
 diechu spolu jako stlúpem,  
 diržiece se s svým zástupem,  
 dvadcěci cis'úcov poně,  
 každý u svého komoně,  
 s drahotú přieliš nemalú 110  
 vypraviv se na přechvalu  
 svým oděním i svým ščítem  
 i pak předrahým kuršítem.

A ti vši byli rytieři,  
 těch komonstvo pod kropieři 115  
 bez pozlaty polúzené,  
 kopie majě ne ruzené  
 barbú od cinobra vzatú,  
 ale vlastně rudú zlatú.

Ješčež viece kromě toho 120

Ľuda seho neb onoho  
 něco málem sprostnějšieho  
 mējieše Ľuda pēšieho,  
 přičinně v dobrém odění 2<sup>b</sup>  
 vňuž ten, jenž všú mocú miení 125  
 potkati sē bojem silně.  
 Tak ty bē vypravil pilně,  
 by pro jich moc i pro hrózu  
 neprotřel sē lap kto k vozu.  
 I byl ten svyčej v tu dobu, 130  
 že vždy pojímali s sobú,  
 což kaké čeledi měli,  
 kdyžto na vojnu kam jēli.  
 I vzal byl král téže chvíle 135  
 sobě na většie úsilé  
 máteř i svú sestru, ženu,  
 na ztrátu sobě súzenú;  
 nechtě, by co v tom byl mina,  
 pojal bē s sobú i syna,  
 veza sē také se všēmi 140  
 své králové junošēmi,  
 což jich paddesát vóz táhlo;  
 vše, že jmu k boju nenáhlo.  
 A což pak tři sta velblúdóv  
 a patcet mzhóv silných údóv 145  
 poklada s ním mohli nésti,  
 to bylo vždy s ním nalézti.  
 Za tiem jiná sbrojě vždy šla,  
 jež sobě nejměla čísla.

Tu bliz sebe stáchu dvojě, 150  
 hřecké i pohanské vojě,  
 čakajúce s obú stranú  
 druhého dne světlost ranú;  
 neb jim bē věděti dáno,  
 že jakž jutřě bude ráno, 155  
 jedaž sē slunce prosvietí,  
 tu sē spolu vojem snieti  
 i dojíti bylo bojě.  
 Tehdy král Darius stojě  
 k svým vojem při jedné hořě 160  
 vzmluvi v velikěj pokořě,  
 jakže, ktož tu bieše, taký -  
 leč bohatý, chudý – všaký,  
 jeho řeč pokornú slyšě  
 ----

a lomieci bielé rucě, 165 3<sup>a</sup>  
 ande ju neznámost smúcie,  
 kdež juž nebyl kto pomoha,  
 ni rady přidati moha.

V chvíľu tak strastné hodiny,  
zbyvše čsti i své rodiny, 170  
ona svého neby mužě,  
tato své zmilelé družě,  
po němž sirdcem viac stonala,  
až i sobú pokonala.

A když všeco juž sě to sta, 175  
za malečkem král tu postá,  
až povedú Dariovu  
matku, sestru i královú  
a v sedmi let dietě malé,  
syna pohanského krále, 180  
a k tomu bratra vlastného  
s mnohem kniežat rodu jeho,  
jižto běchu tudiež jěti,  
s převelikú sbrojú dětí,  
vévod, kniežat i markrabí, 185  
svobodných pánov i hrabí.  
Tak když jě před král přivedú,  
a sirdce jim jakžto v ledu  
v oně hrózě i v úžěsti,  
kde sě každý musil tříesti, 190  
kdež sirdce šlo strachy rózno,  
tu, kdež bylo býti hrozno,  
v takém stojiece ohromě,  
ande na vše strany lomie  
rucě, takú čest ztrativše, 195  
sbožie i rodiny zbyvše.  
Sama sě vždy šlechta káže,  
co jest milosirdie dráže,  
když kto oduší smutnému,  
a najviece neznámému, 200  
jakž tu král hřecký učini,  
i jakž také činie jiní,  
jimžto jest přede dnem ráno  
po jich přirozeňú dáno,  
jakž nemohú býti tvirdi, 205 3<sup>b</sup>  
počenše sě v milosirdí,  
v němž sě i jemu tu sžěli,  
vida, že onen bor kvielí,  
jemuž sě všě žalost skladla  
a jich čsti korona spadla. 210

Takž inhed k nim sě přichýle,  
zpřijě k sobě všecky míle,  
matku sobě vzě za matku.  
„Syn bud' mi,“ vece k dět'átku,  
a k tomu pak oně obě 215  
v sestru místo přijě sobě.

Tak bě milostiv za mladu,  
doňadž nevzě horšú vñadu.  
Nad všě krále seho světa  
byl by viec jako osvěta 220  
čsti, kázni i milosirdie.  
Ale když pak sbožím vzhirdě,  
počě býti ľudský dávcě,  
byv dřéve jich čsti oprávcě,  
i změní všě pirvnie slova, 225  
zamysliv jim práva nová,  
vzblúdi se myslú ve mnohém,  
a chtě se vzyvati Bohem,  
stirpěti to moha věkem,  
by se juž vzyval člověkem, 230  
zamysliv všě horšie práva;  
neb tak se i ješče stává,  
že čest nrawy proměňává.

Po jednom dnu toho bojě  
potoči král posly svojě 235  
do Damaška, k tomu městu,  
vzkazuje jim tu řeč zvěstú,  
že bez všeho úsilé,  
ač jho králem přijmú míle  
i chtie se jemu poddati, 240  
ž' dá jim při všie čsti ostati  
i při všem jich dřevniem právě  
jě i jich děti ostavě,  
a tak, ač jemu vydadie,  
což tu jich král jměl v pokladě. 245

Nali juž purgrabie z města,  
jemužto po službě se sta, 4<sup>a</sup>  
uzřě, že se čas proměnil,  
an také na zlé pomienil,  
všě měšcké věžě osadiv, 250  
a se sám na smirt proradiv,  
pod umluvením lstivým,  
své mysli potazem křivým  
chtě se skl'uditi s sím králem  
v pomluvení dosti malém 255  
s sobú ľud z města vylúdi.  
Zle se tak obáč pok'udi:  
chtě čuš s honci se pobiti,  
a když juž by tomu býti,  
přivede ľud až v zástavu 260  
své pohuby, ne na zbavu,  
že si zhynuchu, boj vzemše,  
jemu hlavu stěchu, jemše.  
Tak jakž oněm vzkopal jámu,

tak tudiež upadl v ňu samu; 265  
ustlav jiným v návi bydlo  
i upadl sám v též osidlo:  
neb kto sě zle druhem peče  
a osidlo jiným léče,  
řiedko sám jeho uteče. 270

Král Darius když to vzvědě  
od posla, jenž povědě,  
že sě tak tomu zrádci stalo,  
kak bě juž ztratil nemálo,  
všakž oduší sirdcu svému, 275  
ž' sě tak bylo stalo zlému.  
Nebo nenie nic tak zlého,  
by v tom nebyl zisk jiného;  
protož i při každém skutčě  
zisk ve ztrátě, radost v smutčě 280  
sú spřěžena v jedno pútce.  
V též řeči král doby města,  
tuž v něm několik dní přestá.  
Jak juž šest dní bě minulo  
a na sedmý den sě hnulo, 285  
tehdy podlé svých obyčejě,  
jak sě i dnes v Litvě děje,  
ty, již běchu zbiti Hřeci,  
snesše, král rozkáza sžěci. 3<sup>b</sup>

A když té věci pokona, 290  
obráti sě do Sidona

----

k městu, jemuž Tyrus diechu.  
Ti jho protivně uzřěchu,  
poddati sě jmu nechtiece,  
a obrániti sě mniece. 295  
A juž na zdi ľuda tolik,  
jakž nevědě řeči kolik,  
jímž sě by v sirdcu raduje,  
uzřěv, že tolik ľuda tu je.  
Všakž což jinému úsilno, 300  
to jmu sě zdá vše pochylnu;  
neb kakž mnoho věž bě ve zdi,  
však sě jemu nic to nezdí.  
Nejedna smirtelná střěla  
přětí se zdi z samostřiela; 305  
všady hustě stála kopie  
jakžto trest nebo sláma v snopě;  
jímž nic mysli nezatočě,  
ze všech najpirvé šurm počě,  
kdež náviece kamen valé 310  
a kdež čestě skytú hrále;

sto s ním po jednu odtepú,  
a cis'úc vňuž ptáci k lepu;  
sto jich pobitých odvlekú  
a cis'úc jich pod zed tekú. 315

Takž ten šturm stá ješče více  
nežli pilná dva měsiečě;  
dnem i nocú bez přestáně  
nódpočinu šturmováně;  
jakž obirtli tako praky, 320  
nódpočinúce čas všaký,  
jakžto kluky tak blídami,  
tak i tvirdými kočkami,  
dne ni noci přestanúce,  
k branám sě zavše berúce, 325  
pokojě sobě nedachu,  
až však v město sě vebrachu.  
Tehdyž město zažhú všady

----  
jadyž v zemi byla čěsta, 5<sup>a</sup>  
tahdy vzežhú vsi i města, 330  
nestatečně vzemše radu,  
zda by čúš, bojě sě hladu,  
netáhl za ním v zem'u hlúbe;  
ale zamyšlenie hrubé,  
na něž bě sirdce obrátil, 335  
kromě ž' by sě život krátil,  
tak by snad musil ustati.  
Jakž na to počě netbati,  
ač si vše těženě polí  
v městiech, ve vseh i na poli, 340  
kdež nedal bráti potravě  
koňské pícě ku potravě.  
An pak všěcky ohni mina,  
svých korúhví nezavína,  
jakžto ten, jenž vše juž znáše, 345  
na zisk, na ztrátu zřieváše,  
hna-či toho by nemnoho  
třidčěci mil dne jednoho? -  
převáživ sě všie své věci,  
chtě vždy nepřátel dosieci, 350  
bera sě jako po sledu,  
jadyžto ho vódcě vedú.  
Vňužto vнадný sledník koli  
někde v lesě neb u pol'u  
chvátiv sě stopy jelenie, 355  
tiehne sě po ní neléně,  
netbajě všeho obluda;  
neb ač sě jemu kdy udá,  
že sě čilý zvěř naměří,



všakže jemu neuvěří, 360  
 diržě sě vždy truda svého,  
 až však i dosiehne jeho:  
 takéž koli v tu hodinu  
 všě hrady i města minu  
 i střělnicě horských tvirzí, 365  
 pokazuje sě vždy hirzí,  
 že netbal úsilna diela,  
 až i přihna do Arběla,  
 v ňužto dobu sě sůmrači.  
 Tu sě jich dosti rozpáči, 370 5<sup>b</sup>  
 jimžto koní snide mnoho,  
 zle pomlúvajúc naň z toho,  
 řkúce: „Co sobě pomóžemy,  
 ač sě v životiech zmóžemy,  
 všěcko jednomu na chválu, 375  
 jenže to čta věc za malú,  
 sobě ni nám odpočine  
 ani lakomstvem co mine.  
 Jakž i mluvie jiní mnozí,  
 že sě juž hněvajú i bozí, 380  
 jakož i po čěsiech známy,  
 v nichžto zázraky vídámy,  
 již sů všě ztráty znamenie,  
 ač bohóv milosti nenie“.

Té řěči mnoho přějide. 385  
 Zatiem inhed měsieć vznide;  
 pokázav sě velmi jasně,  
 inhedž, málo postáv krásně,  
 by svú světlost velmi řědě,  
 až pak ovšem i pobledě, 390  
 vňuž by krvú sě oblil všady.  
 Hřeci řechu : „Juž nikady  
 ztráty nám jest neutěci;  
 ktož nás kam chce, tam smie těci;  
 neb to, jež vidím znamenie, 395  
 v tom juž nic jiného nenie,  
 že veždy boj jutřě ztratím;  
 proč sami svóć život krátím?  
 Lepí sám jest umra za ny,  
 než ta ztráta spadne na ny. 400  
 Každý nás své hoře vida,  
 proč jmu živu býti kdy dá,  
 proč-li juž meškati viece?  
 Neb což vidím od měsiećě,  
 že juž nám nepřěje světla, 405  
 to jest, ž' ny bude smirt střětla.  
 Nedajmež jmu živu býti,  
 ač chceme svého hoře zbýti.“

Král uslyšav řeč svých lidí,  
 vida, ž' se o něm zle kludí, 410  
 však se tiem nic neustrašě: 6<sup>a</sup>  
 „Co sú,“ vece, „řeči vašě?  
 Kterú mi dáváte vinu?  
 Každá věc jmá čstnú příčinu.  
 Že se o tomto hněváte, 415  
 málo řečí múdrých znáte.  
 Mistři tito vám povědie,  
 jižto hvězdy zřiece vědie,  
 že, jakž se který čas mění,  
 měsiec jest v jiném vidění.“ 420

Tak promluviv Alexander,  
 tehdy přída Aristander,  
 mistr v chytrosti veliký:  
 „----  
 chcte-li v tom pravdu vzvėdėti,  
 jáz vám ju chcu povėdėti, 425  
 a vy druh druhu poviete,  
 jakož ju ode mne vzviete.  
 Neb tbá Tvořec světa všeho  
 od ustavenie pirvého.  
 Jakž čas pošel od počátka, 430  
 v tom nenie viac nic přėvratka.  
 Tak sú všėcky věci stálé,  
 jakž ve mnozě, tak u mále;  
 tak jest veš svět v jeho chtění,  
 že se již viac nepromení. 435  
 Ač kdy zlý mor na skot spadne,  
 neb kde město se propadne,  
 nebo se kde válka vzbudí,  
 nebo smirtě spadne v ľudi:  
 jakož pirvní den staveno, 440  
 tak nebude proměněno  
 ustavenie ľubo Bohu,  
 jemuž vědi v sen nemohú.  
 Viztež, pročti se to stává,  
 jež se měsiec proměňává, 445  
 o němž mluvie staří dědi,  
 by jej tehdy snědly vědi,  
 konopě po tmě přadúce.  
 Tomu miesta nedadúce,  
 vězte, že to vše z obluda. 450  
 Neb někdy se jemu udá  
 k horám v západ přėběhnúti; 6<sup>b</sup>  
 chtě jich proluky minúti  
 k západu dolóv pomieni;  
 tu se mnohokrát promění, 455

minuje proluky horské,  
 táhna sě pod mezě morské.  
 Někdy sě pak stává také,  
 ne všakž chvíle všelikaké,  
 jakož mluvie mistři tiže, 460  
 že když přijde k sluncu blíže,  
 tehdy sě jmu světlosti umní.  
 I mluvie tak mistři umní,  
 že jakž slunce při měsiecu,  
 jakž pochodně proti svieci 465  
 svú světlost více vydává,  
 takéž podlé svého práva,  
 jakž pochodně podlé sviečě,  
 tak slunce podlé měsiece  
 veždy velím více svietí. 470  
 I jest vám to za to jmieti,  
 že pohanstvo k vašěj moci  
 jest vňuž ku pochodni v noci  
 sviečka a vňužto v polodne  
 měsieć bývá k sluncu ve dne. 475

Protož jistě mějte za to,  
 že měsieć pobledě na to,  
 jakož to jistě vidíte,  
 tak tento boj obdiržíte.  
 I řku ješče nad to výše, 480  
 že pohanská všě moc zmiše,  
 zbledie, rozběhši sě plašě  
 silnú hrózú moci vašie.  
 Pakli kda slunce pobledie,  
 tehdy Hřeci svú škodu vztvėdie“. 485

I byla to všě řeč prostá,  
 což je mluvil ten starosta;  
 neb to zlíčichu i sami  
 dávných Hřekóv příhodami.  
 I minu zlé zamyšlenie 490  
 z tak múdrého rozmluvenie.  
 Tak zřieće všici svých pánóv  
 ----

## *DRUHÝ ZLOMEK BUDĚJOVICKÝ* *(1-90)<sup>1</sup>*

<sup>1</sup> K v. 1 a 2, 3 a 4, 5 a 6, 7 a 8, 9 a 10 srov. Alx V 2076 a 2077, 2115 a 2116, 2155 a 2156, 2194 a 2195, 2233 a 2234; k v. 11—49 Alx V 2240—2278; k v. 50-88 Alx V 2279—2317; k v. 89 a 90 Alx V 2350 a 2351 na str. 96, 97, 99, 100, 101, 101—102, 102—104 a 105.

Ve srovnání s rukopisem Svatovítským se jeví tento zlomek jako stejná verze staročeské Alexandreidy se zachováním staršího podání básně.

že, když král chtěl k městu jíti,  
poslal, dávajě věděti,

----

udeři krále po hlavě,  
chtě jemu odjieti zdravie;

----

v niej ptáček vzpievá, 5  
kde viděti dřeva,

----

u niež ľudí síla bývá,  
v lesě, jenže Hamon slovie.

----

k času ovšem ukrutnému  
zajisté přieliš k smutnému. 10

----

všem svým chvíli -  
Kmet, jenž oral -  
i jenž robil, ploty -  
v ony u pokojné -  
nemohl užiti - 15

musil jíti, nesa -  
jenž lépe věděl -  
i ten, jenž věděl -  
nebo kdy čas -  
Prázden čep - 20

kto by mlátil -  
ležiechu prázdny -  
a vzdýcháše -  
ande nenie gdo -  
nebieše kto hromad - 25

ani křěvie kto -  
opadly běchu -  
nebieše živ gdo -  
přišla běchu -  
Lidí jmieše - 30

ale čso bylo -  
Stratí člověk -  
kdyže k tomu -  
věz to -  
Mnoho bě - 35

a tak dosti -  
jimiž by -  
by mu Bóh -  
ale čso do -  
Vynidú - 40

když Božie -  
Jdieše s sobú -

na nich -	
bliz jmieše -	
jež vzhóru -	45
na voziech -	
na nichžto -	
a nejedna (?) -	
šlechtný (?) -	
- silně,	50
- pilně,	
- ľudí	
- vyklidi.	
- děje,	55
- děje,	
- nepřěje.	
- řečský,	
- dětečský,	
-	
-	60

Hic Sarraceni commitunt ignem  
in terra, ut Alexander propter  
famen reverteretur

-	
- plove.	
-	
- krále	
- žéci	65
- Řěci a kadyž	
-	
-	
-	70
-	
-	
-	
- /	75
-	
- přěstati	
-	
-	
-	80
- věci	
-	
-	
-	
- koli	85
-	
-	

- stopě

To se ještě často stává,  
ž' se ho světlost proměňuje;

90

----